

Mladika

9/99

NARODNA IN UNIVERZITETNA KNJIŽNICA

67
I 117 986 1999

99901024,9

COBISS

ISSN 1.124 - 657X
Posluzina plačana v gotovini - november 1999 - Spedizione in a.p. art. 2 comma 20/c legge 662/96 Filiale di Trieste - novembre 1999

kultura razstave srečanja literatura intervjuji rast

MLADIKA 9

IZHAJA DESETKRAT V LETU

LETO XLIII.

1999

KAZALO

Damjan Hlede:

Naj se veseli vse Stvarstvo	193
Marij Maver: Radio Trst A	194
Loredana Gec: Zadnji pogovor z Vinkom Beličičem	195
Zorko Simčič:	

Ob odprtem grobu V. Beličiča	197
Magda Rous: Sodniška zgodba	200
Mogoče vas bo zanimalo zvedeti, da	203

Ines Škabar: Pogovor s patrom Jožetom Cukaletom	205
Jože Cukale: Ko se bo zdanilo	207
Bruna Pertot: Ko se v listopadu rešeljika sleče	209
Dušan Pertot osemdesetletnik	210
Ivo Jevnikar: Priznanje za primorske padalce	211
Antena	214

Martin Jevnikar: Zamejska in zdomska literatura (Aleksij Pregarc)	219
---	-----

Ocene: Knjige: P. Lefèvre: Kristjani svetovne zgodovine (N. Zaghet); F. Copleston: Akvinski (A.R.); J. Strgar: Od vrtnarja do župana (M. Jevnikar); Plezališča brez meja (C. Velkovrh); Provincia pagana (N. Zaghet); Podoba Slovenije (C. Velkovrh); Razstave: Deziderij Švara; Pravlavlci v Trstu; Robert Faganel (Magda Jevnikar)	220
--	-----

Na platnicah: Pisma; Čuk na Obelisku; Za smeh; Listnica uprave;

Priloga: RAST 131-99

Uredništvo in uprava:

34133 Trst, Italija, ulica Donizetti 3
tel. 040/370846 - fax 040/633307
E-mail: urednistvo@mladika.com

Izdaja: MLADIKA z. z. o. z.

Reg. na sodišču v Trstu št. 193

Član USPI
(Zveze italijanskega
periodičnega tiska)

Posamezna številka Mladike stane 5.000 lir. Celoletna naročnina za Italijo 40.000 lir; nakazati na poštni tekoči račun 14470348 – Mladika - Trst. Letna naročnina za Slovenijo 40.000 lir ali enakovreden znesek v drugih valutah. Druge države 45.000 lir (ali enakovreden znesek v tuji valuti), po letalski pošti 55.000 lir.

Tisk in fotostavek:

“graphart snc”, Obrtna cona Dolina
Dolina 507/10 - tel. 040/8325009

Pisma v tej rubriki izražajo mnenja dopisnikov in ne obvezujejo uredništva

“PIŽOLIN” SAMA PAHORJA

V rubriki “Pisma uredništvu” se v Pd Viktor Sosič dobesedno naslaja ob dejstvu, da je prof. Sama Pahorja lastnoročno zalotil, ko je med predavanji Stellia Spadara in Miloša Budina na železniški postaji v Trstu o zaščiti Slovencev v Italiji napravil “en pižolin”.

Hudo se je pregrešil Samo Pahor, o tem ni dvoma, da zaspil med tako pomembnima govoroma, kot sta gotovo bila politična govora Spadara in Budina. Tega Pahor ne bi smel napraviti in ko se je iz “pižolina” prebudil, bi se moral takoj Spadaru in Budinu pa tudi Viktorju Sosiču oprostiti, da se ni znal obvladati in da je med tako važnima in slikovitima govoroma celo zaspal, in to globoko in še piskajoče zraven, kot razumemo iz pisma uredništvu Primorskega dnevnika.

V delen zagovor in opravičevanje Pahorjevega ravnanja, oziroma globokega spanca na železniški postaji, bi si upal pripomniti samo tole:

1. Najbrž se je Samu Pahorju zahotelo spanja zgolj iz fizične potrebe, saj je med enim in drugim protestom na trgu Edinosti v korist naših osnovnih narodnih pravic spanca zares potreben.

Novosti založbe Mladika

Tik pred izidom sta dve novi publikaciji in sicer razprava Luisse Antonii o opernem pevcu švedenskem rojaku Danilu Merlaku in lepo opremljena knjiga Adriane Cibic o ljudski noši na Tržaškem z naslovom “Nit preteklosti v prihodnost”.

SLIKA NA PLATNICI: *Trije kulturni dogodki, ki so se nam na Tržaškem vtisnili v nepozaben spomin to jesen: polna dvorana otrok ob gostovanju koroške lutkovne skupine z Jezibabo v gledališkem abonmaju Radijskega odra (1); prof. Tomaž Pavšič nam je na mejnem kamnu podpisoval svojo knjigo o državni meji iz leta 1920 (2); Mladinski pevski zbor iz San Justa v Argentini je navdušil poslušalce v župnijski cerkvi sv. Jerneja na Opčinah (3) (foto Maver in Kroma).*

UREDNIŠKI ODBOR: Jadranka Cergol, Lilijana Filipčič, Ivo Jevnikar, Marij Maver (odgovorni urednik), Saša Martelanc, Sergij Pahor, Nadia Roncelli, Matjaž Rustja, Ester Sferco, Tomaž Simčič, Breda Susič, Neva Zaghet, Zora Tavčar, Edvard Žerjal in Ivan Žerjal.

SVET REVIJE: Lojzka Bratuž, Silvija Callin, Marija Česčut, Danilo Čotar, Diomira Fabjan Bajc, Ivo Kerže, Lučka Kremžar De Luisa, Peter Močnik, Aleksander Mužina, Milan Nemas, Adrijan Pahor, Štefan Pahor, Brunna Pertot, Marijan Pertot, Miha Petaros, Ivan Peterlin, Alojz Rebula, Peter Rustja, Marko Tavčar, Andrej Zaghet in člani uredniškega odbora.

2. Če je Samo Pahor med predavanjema Spadara in Budina (oba sta profesorja) zaspal, je to nedvomno pripisati dejstvu, da sta ta dva govornika na dolgo govorila o Japoncih, ki so se po končani vojni skrivali v pragozdovih in si zatiskali oči pred sramotnim porazom njihove japonske domovine. Te uboge Japonce sta govornika primerja-

Literarni natečaj Mladike

V prejšnjih številkah smo objavili razpis 28. literarnega natečaja Mladike za novelo, črtico ali pesem. Tokrat spominjamo samo na časovni rok. Rokopise morate poslati na naše uredništvo do 15. decembra 1999.

la somišljenikom Slovenske skupnosti, ki naj bi se še danes skrivali v pragozdovih Apeninskega polotoka, hlastno hrepeneč po zakonu, ki bi končno enkrat zaščitil njihove narodnostne pravice. Zares enkratna, full, super in cool briljantna primerjava dveh bivših komunističnih tržaških veljakov! Kako ne bi človek ob misli na te pragozdove tudi sladko zaspal?!

3. Ob koncu pa tole: Viktor Sosič piše o “pižolinu”, ki da ga je napravil Samo Pahor na železniški tržaški postaji, medtem ko sta dolgo in globoko o naših pravicah govorila Spadaro in Budin. “Pižolin?” Kaj smo že tako globoko v procesu multikulturalnosti, da pozablamo celo na naše sočne slovenske izraze, kot so na primer “zadremal”, “zakinkal”, “zaspal”...?

Ne bi “pižolin” še kar naprej raje pustili Italijanom in njihovemu slovarju?

V.O.

Naj se veseli vse Stvarstvo

Ko pa je nastopila polnost časa, je Bog poslal svojega Sina rojenega iz žene, podvrženega postavi, da bi odkupil tiste, ki so bili pod postavo, da bi tako mi prejeli posinovljenje.

(Gal 4,4)

“Ko govori o rojstvu Božjega Sina, ga sv. Pavel postavi v “polnost časov” (Gal 4,4). Čas se je dejansko izpolnil že zaradi tega, ker je Bog sam z utelešenjem stopil v zgodovino človeka. Večnost je stopila v čas: katera izpolnitev je lahko večja od te? Katera druga izpolnitev bi bila mogoča?”

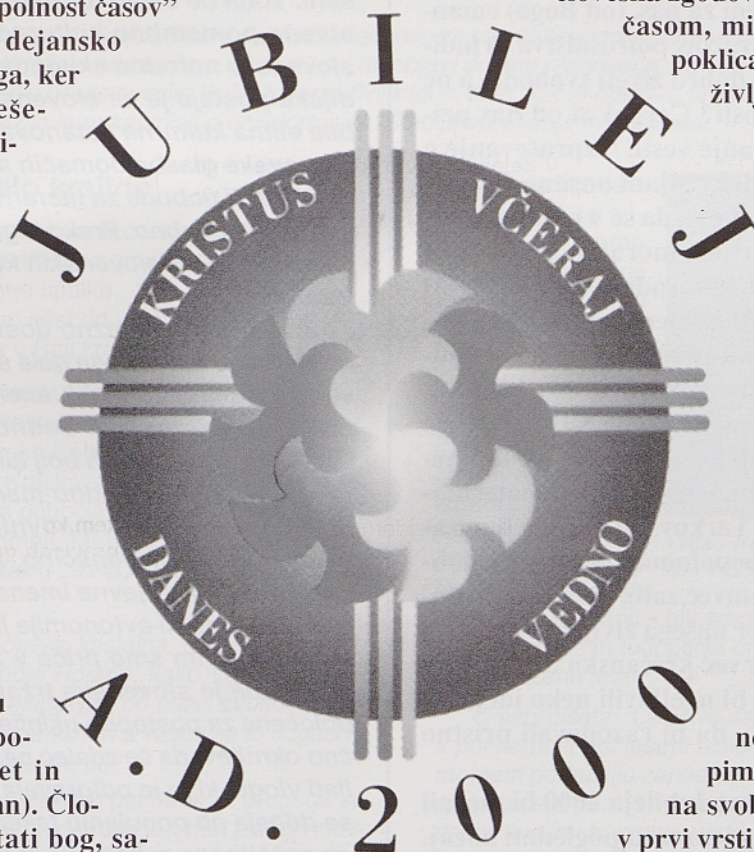
(apostolsko pismo Tertio millennio adveniente, 9)

Bog sam je stopil na pot, ki jo je izbral človek, ko mu je pred drevesom spoznanja obrnil hrbet in “padel v čas” (Cioran). Človek, ki je hotel postati bog, samozadostni in vsemogočni gospodar stvarstva, je odtlej iskan kot izgubljena ovca, iskan je od Boga, ki je moral postati človek, da je hodil za njim skozi vse ovinke zgodovine, prebil podboje grobov in se spustil celo v kraljestvo mrtvih, kjer je prijel Adama in Evo za roko (točneje za zapestje), s čimer jima je spet vdahnil življenje in ju dvignil. Tako prikazuje to skrivnost ikona iz šestnajstega stoletja o sestopu v kraljestvo mrtvih.

Od takrat Kristus hodi s človekom kot z učencema iz Emavs, po svetem Duhu pa je že prisoten v njem kot počelo ljubezni in daritve, ki čas odene v večnostjo in umrljivost preobleče v neumrljivost. Zato naj se veseli vse Stvarstvo, ki je bilo sprejeto in vrnjeno svojemu Stvarniku. Vsa človeška zgodovina je zaznamovana s časom, mi pa smo po Kristusu poklicani, da ta čas s svojim življenjem posvečujemo.

Sveti oče nas v zgoraj citiranem apostolskem pismu vabi h globokemu doživljanju Jubileja 2000 kot “leta Gospodovega usmiljenja” (Lk 4,19), ki pomeni spomin, proslavitev in počastitev prihoda Gospodovega maziljenca, ki je bil poslan, da oznani blagovest ubogim, da jetnikom prinese oproščenje in slepim vid, da zatirane pusti na svobodo. Jubilej je torej v prvi vrsti spomin na temelj naše vere, na to, kar naše krščanstvo do-

loča in opredeljuje. P. Tomaž Špidlik v knjigi “Poznaš Kristusa?” pripoveduje o pogovoru, ki ga je imel z budistično redovnico, o razlikah med krščansko in budistično mistiko. Odgovori na vprašanja o askezi in o molitvi so si zelo podobni. Cilj molitve je za oboje združitve z Bogom. Na vprašanje, ali je že kdo prišel do te popolne združitve z Bogom, pa redovnica pove, da je to “želja vseh ljudi, da pa nihče v tem življenju ni še do-

segel te zaželene združitve". P. Špidlik odgovori: "Mi kristjani pa verjamemo, da sta se v osebi Jezusa Kristusa Bog in človek popolnoma združila, da je prepad presežen. Zato, da bi ga tudi mi mogli preseči, molimo po našem Gospodu Jezusu Kristusu. Ta je bistvena razlika med krščanstvom in drugimi religijami."

Zaradi vsega tega in samo zaradi tega je Jubilej 2000 za kristjane in za vse ljudi velik praznik, največji praznik, večji od vseh praznikov cerkvenega liturgičnega leta, ker nas spominja na celoto naše zgodovine odrešenja in nas kliče k spreobrnjenju in spokornosti, največji praznik zato, ker nas uvaja v "leto Gospodovega usmiljenja".

Kaj pa za nas, civilizirane avtomate, vse to pomeni? Kaj vse to pomeni za nas, (od Boga) emancipirane sinove tehnokracije, potrošništva in ludiizma, za nas, ki znamo dobro živeti svobodo, a ne znamo živeti odrešenosti? Cerkev si od nas pričakuje resno izpraševanje vesti, "izpraševanje o odgovornosti, ki jo tudi kristjani nosimo za zlo v današnjem času", pričakuje, da se v molitvi vprašamo, kakšno odgovornost moramo priznati za razširjeno nevernost, ker zaradi pomanjkljivosti v svojem religioznem, moralnem in socialnem življenju, nismo razodevali pristnega božjega obličja." (Tertio millennio adveniente, 36). "Mi ne čemo priznati, da mnoge nezgode, ki pretresajo človeštvo, izhajajo iz dejstva, da smo postali neprostitljivo, po krivdi in nepopravljivo materialisti", je zapisal Andrej Tarkovskij. A ne toliko zaradi tega, ker bi bili popolnoma podlegli sodobnemu konzumizmu, temveč zato, ker naše ravnanje ni več duhovno, ker našega življenja doma in v družbi ne navdihuje več krščanska duhovnost, ker skrbimo za to, da bi uveljavili neko idejo ali ideologijo, ne pa za to, da bi razodevali pristno božje obličje.

Na pragu Svetih Vrat Jubileja 2000 bi morali pasti na kolena in v svojem srcu pogledati nazaj, na pot, ki je bila prehojena v zadnjem tisočletju, na pot, ki smo jo mi v svojem življenju nadaljevali, na ločitve, ki smo si jih zagrešili ali razvneli, na dobro, ki smo ga v imenu koristnega opustili. Zavest, da nas je Kristus prišel iskat tja, kjer smo najbolj ubogi, da se je dotaknil ran, ki se jih najbolj sramujemo, pa je zadosten razlog za praznovanje, zadosten razlog, da se veselimo polnosti časa, v katerem smo postali božji otroci.

Damjan Hlede

Radio Trst A

Mladika je v preteklosti večkrat pisala o programih radia Trst A. Spremljala je dramske sporede, informativni program, glasbo. Sploh je bila tržaška radijska postaja za slovensko narodno skupnost v Italiji pomembna kulturna in družbena ustanova.

Radio Trst A je v svinčenih časih edini v slovenskem svetu predvajal božične in druge verske sporede, s katerimi je ohranjal živo vez in zavest preko takratne železne zaves, ki se je začinjala pri Fernetičih. Tudi pri demokratizaciji slovenskega in širše jugoslovanskega prostora je naš radio igral pomembno vlogo z oddajami, v katerih je dajal prostor glasovom, ki niso bili režimsko uglašeni. Toda ne samo to. Radio Trst A je bil prvenstveno pomembno kulturno žarišče za celotno slovensko narodno skupnost v Italiji. Tržaška radijska postaja je za slovensko manjšino v Italiji bila elitna kulturna ustanova, ki je poleg resne in zborovske glasbe domačih avtorjev in izvajalcev dajala tudi pobude za literarne natečaje, dramske tekste in podobno. Preko tega medija se je izražala lepa skupina slovenskih kulturnih ustvarjalcev v zamejstvu.

Že leta pa je opazno dosledno in konstantno obubožanje kulturnega dela slovenskih sporedov: vedno manj je zunanjih snemanj, vedno manj je notranje produkcije. Vedno več pa je ležernih glasbenih oddaj, ki jih bolj ali manj uspešno vodijo razni voditelji. Vedno manj je opazna skrb za jezik. In tudi v informativnih oddajah je vedno manj skrbi za slovenščino, za točno prevajanje, za slovenska krajevna imena itd.

Z odvzemom avtonomije in s finančnimi okrntvami, katerim smo priča v zadnjih mesecih, pa se zdi, da je slovenska tržaška radijska postaja določena za postopno ukinitvev ali vsaj tako drastično okrnitev, da še zdaleč ne bo več mogla opravljati vloge, ki jo je odigravala v preteklosti. Vse to se dogaja ob ponujanju takega osnutka globalnega zaščitnega zakona za manjšino, o katerem se vsi strinjajo, da bo potreben dopolnjevanja in nadgrajevanja. Glede na hitrost, s katero slovenska manjšina v Italiji izgublja pozicije, ki jih je že imela, kakršenkoli zakon morda ne bo sploh potreben. Bomo pa vsi Slovenci - matični in zamejski - združeni v Združeni Evropi, ki pripravlja čudovite koridorje preko Trubarjeve, Prešernove in Cankarjeve domovine. Lepa Vida pa se na devinski obali samo še milo joka.

Marij Maver

Zadnji pogovor

Loredana Gec

V spomin na pesnika Vinka Beličiča objavljamo besedilo njegovega zadnjega javnega nastopa, intervjuja, ki ga je z njim imela programistka-režiserka Radia Trst A Loredana Gec v ponedeljek, 20. septembra, na radijskem sedežu. Svojega nekdanjega profesorja je povabila kot prvega gosta novega niza Čisti studenci otroštva (Beličičev verz!). Posvečen je razgovorom z znanimi osebnostmi, ki obujajo spomine na otroška leta.

Ko se je prof. Beličič vračal z openskim tramvajem proti domu na Opčinah, ga je zajela slabost. Prepeljali so ga v bolnišnico, kjer si je kar opomogel, vendar je po tednu dni, 27. septembra, nenadno preminil. Dve leti prej je bil premostil srčni napad.

Radijski razgovor je bil tako na sporedu že po pesnikovi smrti. Poleg dragocenih spominov je v njem jasno pričevanje, kako sta mu kraški svet in zamejstvo prirasla k srcu, čeprav je bil ves povojni čas zvest rodni Beli krajini in poslanstvu idejnega emigranta.

Razen zadnjega si je prof. Beličič skrbno zapisal odgovore na vsa napovedana vprašanja, da bi v kratkem času povedal vse, kar se mu je zdelo pomembno. Zato se pri tej objavi držimo njegovega zapisanega besedila.

Oddaja se je začela s predstavitvijo Beličičevega življenja in dela, kar je opravila urednica Loredana Gec. Nato je gost prebral svojo poezijo in nekaj misli o ožji domovini. Sledijo vprašanja in odgovori.

Spomin na Belo krajino

Pobeli se rešelika, drobceno cvetje zadiši,
veter z lagun ga raztrosi po gmajni -
in bučno Trst iztegne tipalke.

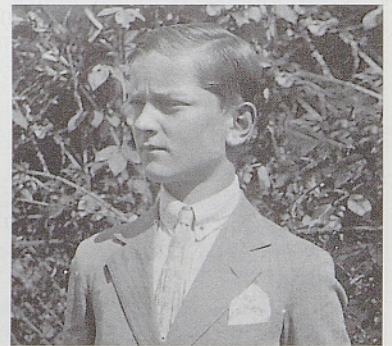
Bolj ko me bije hrup cest od vseh strani,
tišji, sanjam, je mir v Beli krajini.

Rekel bi, da je malokomu najinih poslušalcev poznan tisti kotic Slovence; to je njena jugovzhodna deželica, od Hrvaške jo ločuje reka Kolpa. Od Trsta 100 km zračne črte proti vzhodu. Kraška ravninska tla, kjer so njive in steljniki, in hribovska pobočja, kjer uspeva vinska trta. Štirje večji kraji: Črnomelj, Metlika, Semič, Vinica - in mnogo vasic - skupaj kakih 25.000 ljudi. Odmaknjena, siromašna deželica.

"Tamkaj hišica, dobrava, kristalna, rosna jutra, ptičje petje vsepovsod. O moje Rodine, kako Vas je ustvaril Bog!" Vaše Rodine prekipevajo od barv, zvokov in vonjav. Povejte nam, kako je vsrkaval vase vse to bogastvo mali Vinko! Kakšen deček je bil?

Oče je imel v prvem zakonu pet otrok, iz drugega pa sem ostal živ jaz. In potem ga nam je vzela prva svetovna vojna. Moja mama se je z mano zatekla k svojim staršem v Rodine. Od takrat, od četrtega leta dalje, je bil moj dom revna domačija kako uro od Črnomlja. Tam sem preživel nepozabno detinstvo in otroštvo sredi božje narave, ki me je osrečevala z lepoto letnih časov. Revno oblečen, največ bos, dosti lačen, a sredi ptic in cvetja. Bil sem osebenjki - to se pravi, imeli smo streho in zemlje toliko, da smo si pridelali zasilni živež: krompir, koruzo za žgance, pa sadnega drevja je bilo precej (orehov, sliv, jabolok, hrušk) - še majhen vinograd smo imeli. Vse delo je imela na skrbi mama, saj stara starša nista bila več porabna. Živeli smo na samem, jaz sem se veliko potepal

z otroki na bližnjem Otovcu. Ne le enkrat me je mama že po zdravamariji klicala z vrh vasi Sv. Križa in sem se ji od daleč odzval - in stekel domov. Bil sem droben, bledkast... in s prijatelji sem imel silno bistre oči, kje so zrele prve tuje - mi smo jim rekli "ludske" - črešnje ali hruške ali kostanji - bili smo kdaj tudi tepeni. Poznali smo vse ptice in tudi ptičja gnezda in hodili gledat mladiče. Blažena leta!

Vinko Beličič v četrti gimnaziji v Sol. letu 1929/30

O sebi pišete: "Otroštvo sem preživel z materjo vdovo v pol kamniti pol leseni hišici s slamnato streho na samotnem podeželju zahodno od Črnomlja v Beli krajini, v nepopačeni naravi, ki so jo vsak po svoje lepšali letni časi s svojimi barvami, vonji, glasovi, sadeži, kmečkimi opravili, prazniki in radostmi. Lepšale so jo tudi dnevne in nočne ure z zvonovi in ptičjim petjem, skalili pa nama kdaj silen veter, huda nevihta ali čezmeren sneg. Otroško srce je pilo tisto mnogovrstno lepoto in se je napilo za vse življenje."

V minule čase se velikokrat zaziramo z nostalgijo, z nekakšno sentimentalnostjo, z grenkimi občutki o izgubljeni idiličnosti. In vendar je bilo življenje težko, kajne? Zanimajo me prav tiste preproste, vsakdanje reči, za katere se človek peha. Kako ste živeli takrat?

Stari oče Janez Petric je mnogo let krošnjarijal na tujem: prodajal je robo po nemških deželah. Od prihrankov

S taborjenja pri Cerkljah ob Krki v prvi polovici avgusta 1934. Motiv ob šotoru Cvetoča citriona. Vinko Beličič (levo) in Jože Peterlin (desno).

pa mu je ob razpadu Avstrije ostalo zelo malo. Kar štiri avstrijske krone so šle za en zmagoviti srbski dinar. Mama pa je kot vojna vdova čakala in čakala leta in leta na invalidnino. Od sorodnikov iz Amerike je prišel kdaj kakšen dolar, da je bilo za sol, vžigalice, petrolej, milo. In na dnino je hodila h kmetom - 15 din na popoldan, toliko je stala kila sladkorja. Dostikrat mi je zvečer prinesla kruha, ob trgatvi grozd. Pri nas smo jedli žgance. Imeli pa smo kravo, to se pravi mleko in gnoj. Maslo in hlebčke sira je znala delati stara mama. Stari oče je jeseni sušil slive. Živeli smo od tega, kar nam je rodila zemlja.

Katere so bile Vaše najljubše igre? Ste imeli družbo? Prej ste omenili prijatelje.

Otrok je bilo takrat na Otovcu in v Malih Rodinah vse živo. Šest let star sem šel v ljudsko šolo, ki je bila pet minut od doma. Tam smo se najrajši prašičkali - po "slovensko" bi rekel: bili smo svinjko. Leseno kroglo - za silo tudi hrastovo šiško - smo spravljali s palicami v "kotel" (jamico), drugi so nam jo pa odbijali. Bilo je veliko smeha, vpitja - in kar težko je bilo iti spet v učilnico. Še ena zabava - ki pa ni bila po mojem okusu: metali smo se. Po dva sva se oklenila okoli pasu in skušala drug drugega vreči na tla. Jaz sem bil največkrat na dnu. A bežal nisem!

Torej se je že takrat pokazala Vaša narava. Profesor Beličič, najdražja - kdo je za Vas? Svoji materi ste usodno zavezani. Veliko pesmi ste napisali o njej ali njej. Bi katero prebrali?

Najdražja

Na vrata lahko trkam - čuj me, mama: to uro iz tujine se povrnil je moj duh. Ne vidiš me, ne moreš reči, da sem suh in bled in dolg in da lepo je nama.

Čez naše drage letam, čez ozimine in čez omejkje, kjer se v zlatih kapljah dren iskri. Od vseh strani pozdravljajo neutrudnih rok sledi: že jutri zadoné pomladne himne.

Čez trtja grem, pri breskvah povasujem, nadiham cvetja se, poljubim nežno rdeči kras, pokukam k zidanicam, še v domačo tiho vas, da bo vsaj malo laže mi na tujem.

Na vrata trkam - nič ne slišiš, mama. Neugnani veter joka mimo okenc, trhlih sten in ura bije pet - že si ovila roke okrog kolen in zame moliš jutranjico sama.

Mama je imela samo mene - in jaz v ograjenem vrtcu detinstva in otroštva samo njo. Živela je zame, in ko sem v šoli dobro uspeval, da sem bil kdaj pohvaljen, je bila poplačana za svoje trude, napore in molitve. Bila je globoko verna, že kot dekle je hodila na romanja - v družbi z drugimi so na kmečkih vozovih romali v znane dolenjske kraje. Učila me je moliti, pred spanjem mi je pravila, da papež dobiva od Boga pisma, kako je treba krščansko živeti. Kakor sem bil slabo oblečen in obut, me je vsako nedeljo in praznik peljala uro daleč v Črnomelj k maši. Kako se mi ne bi - takšna, kot je bila -, za vse življenje vrasla v spomin?

Prav to me zanima. Kakšna je bila Vaša mama, ti-sta konkretna mama, ki ima zmeraj polne roke dela, ki jo tarejo skrbi, ki včasih zakriči in udari, še večkrat pa po-boža in objame?

Deževna nedelja septembra 1936 v Črnomlju.

Bila je majhna, drobna, suha, veliko je pretrpela zaradi kurjih očes, pri hoji jo je zanašalo. Eno samo fotografijo hranim: med prvo vojno se je dala fotografirati, ko je šla obiskat moža-vojaka. Nikdar ni kričala nad mano, še manj me je kdaj udarila. Samo nekoč, ko sva spravljala seno, sem se zbedel v gladuško in sem vzkliknil "Vrag!". Kar zgrozila se je. "Kaj boš klel, Vinko?!" Nikdar me ni božala, kaj šele objemala ali celo poljubljala. Kadar sem prišel na počitnice, sva si samo roko stisnila. "Si prišel?" Bila je presrečna, da vsaj nekaj časa ne bo sama v tisti samini.

Mama Vas je vzrejela in vzgajala sama. Kako je to zmogla? Ste očeta zelo pogrešali? Mama je bila tudi Vaš življenjski učitelj. Vprašan je kar precej. Bi lahko odgovorili?

Nastop na taboru Slovenske prosvete na Repentabru 2. julija 1950 (foto Rosner). Jože Peterlin (na levi) in Vinko Beličič pred mikrofonom.

Obdelovala je revno, kamnito domačijo, jaz sem pasel kravo, pomagal pri košnji, pripravljal drva - in rasel. Očeta sem pomnil zelo megleno, bilo mi je tri leta, ko je prišel na dopust. Spominjam se joka svojih polsester spomladi 1917 - vidim visoke marjetice, ivanščice - mi smo jim rekli rumeni - ki so valovile v vetru. Bil sem vojna sirota, mama mi je bila vse.

Profesor Beličič. Vi ste veren človek. Za Vas je krščanstvo temeljna vrednota. Kako je mali Vinko spoznaval Boga, kako ga je doživljal?

Mama me je zvečer pri peči naučila očenaš. Od tedaj mi ni bila vera v Boga, v Jezusa, v Marijo nikdar kakšno vprašanje. Lepota narave, čuda narave, zvonovi, mašno petje - to je bilo ena sama poezija. In v šoli, pa potem v gimnaziji in še dalje sem svojo vernost poglobljal - bila mi je neločljiva od življenja. Dvanajstleten sem bil sprejet v Marijino družbo. Sledila so še druga katoliška društva. In prijateljstvo z duhovniki.

Jože Peterlin in Vinko Beličič v Repnu 28. julija 1963.

Dragi Vinko,
dragi pesnik Bele krajine, za druge pesnik kraške gmajne, za nas mnoge - nekatere, ki smo se iz tujine po pol stoletja vrnili pod domači krov pa za one, ki tega ne morejo storiti - pesnik vseh izgnancev, prinašam Ti zadnji pozdrav Tvojih prijateljev iz Argentine, predvsem tistih iz kroga Slovenske kulturne akcije, družbe, katere eden stebrov si bil skozi vsa leta.

Pesnik... Čisti lirik, tihi lirik, hkrati pa glasen, nekoč za mnoge onkraj meje dolga desetletja preglasen borec za resnico. Prebiram tvoje pesmi, pa se ustavljam tudi ob tisti ljubljanski *Izbi*, v kateri "ob Križanem na levi steni / v okviru dvajset nemih glav: / pobiti, padli borci ko plameni / zro name iz večnostnih daljav" in si pravim: če bi ostal maja 45 v Sloveniji, bi končal, kakor je končal Velikonja. Ubit. V najboljšem primeru bi ti bilo dano umakniti se v samoto, kakor je to storil Stanko Majcen in živeti pol stoletja v molku, ki bi Te žrl, ko bi moral živeti v "notranjem eksilu". Tako pa si raje nastopil grenko pot od doma, pot, ki je bila tolikokrat polna zagrenjenosti, toda - lahko si dihal svoboden zrak. In pel - svobodno.

Toda še bolj kot samo na pesnika, mislim nate kot - človeka. Svoje knjige si pošiljal preko oceana in nekoč si napisal posvetilo "pokončnim, zvestim", pa bi se jaz rad danes tukaj poklonil Tebi, še bolj pokončnemu in zvestemu: saj je Tebi bilo gotovo še težje živeti ob meji, blizu domovine, in vendar ostati zvest svojim. Svojim ljudem in svojim idealom. Rad bi se Ti poklonil v imenu danes mnogih že mrtvih, pa tudi še živih, vseh, ki so bili, kakor si nekoč napisal "sobojevniki na isti fronti, le da pod zvezdami Južne polobe."

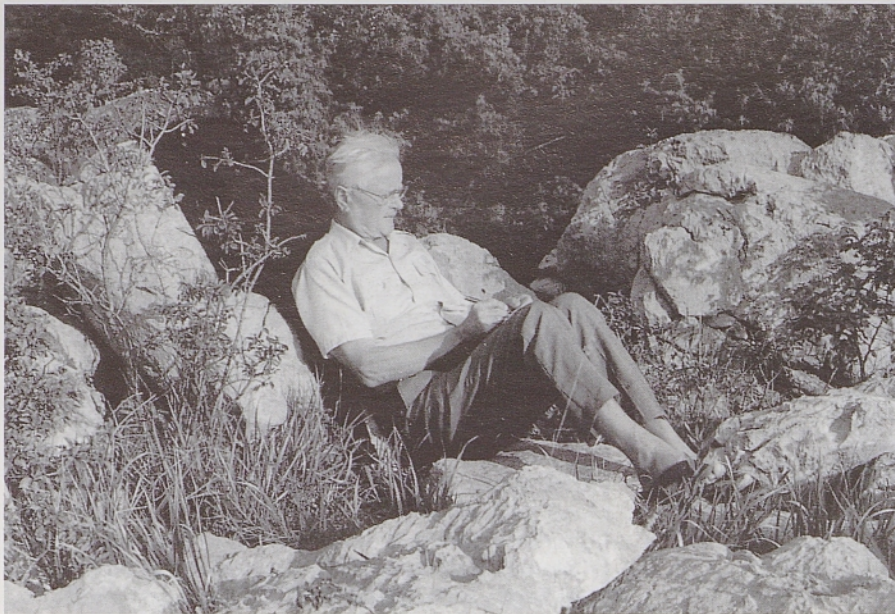
Smrt je iztrgala pero iz rok pesnika, ne more pa smrt - tudi tu bi lahko dejali: "o, smrt, kje je tvoje želo?" - ne more pa uničiti čustev in misli, ki ostajajo v Tvojih pesmih in črticah, ne more smrt uničiti idej o dobrem, resničnem, lepem, idej, ki bodo živele v mladih, ki prihajajo, in nekoč v njih, ki se bodo rojevali za njimi. "Smrt, kje je tvoja zmaga?" Ob vsej grenkobi in zagrenjenosti, pa nerazumevanju, ki jih pesnik kdaj v sebi začuti - kakšna tolažba, kakšno zadoščenje.

Hvala Ti, Vinko: za lepoto, ki si jo razdajal, hvala Ti pa tudi za zgled zvestobe resnici o naši tudi še danes ne povsem končani slovenski tragediji.

Če je Bog sam dejal o sebi, da je pot, *resnica* in življenje, če je Bog sam dejal, da je prišel na svet zato, da priča resnico, če je dejal, da nas bo samo *resnica* osvobodila... potem vemo, zakaj si si poleg lepote tudi resnico izbral za svoje geslo.

Naj ti bo Bog dober plačnik. Saj - če kdo - On ve, da si vse življenje delal v Njegovem vinogradu. Dragi Vinko - na svidenje!

Zorko Simčič, ob odprtem grobu
Opčine, 4. oktobra 1999

V poletnem soncu med skalami na svoji gmajni.

Posvečena mladost

Gospod, posvetil sem Ti mlada leta:
k svetlobi pot, ki v večnosti naj mine.
Ti veš: v kaluže silijo stopinje
in ozka steza v trnje se zapleta.

Na nitki moja je mladost ujeta,
a ne pustiš me v spenjene globine.
Oblaki razbeže se, sonce sine -
očičšen se iskrim ko rosa s cveta.

Vse, kar boli me, česar čas ne zbríše,
prinašam v dar Ti ko otrok na dlani.
O daj, da bo srce čezdalje tišje!

Svetilnik moj do konca dni ostani:
ko zadnji val zažene se najviše,
prestrezi v mir me Svoj nad oceani!

Kakšen je bil Vinko v šoli? Je bil priden?

Nisem bil kaka posebnost. Mi kmečki nismo niti malo tekmovali med sabo. Bil pa sem nadarjen. Vzljubil sem rdečo tinto, s katero je učitelj popravljaj naše naloge. Učitelj mi je bil najlepši poklic. Zgodaj sem vzljubil otroške knjige, imeli smo malo zemlje, bilo pa je veliko časa za branje. Ne vem, ali je bil še kakšen tak bralec. Vsaj na Talčjem vrhu ne. To je bila štirirazredna ljudska šola, za same kmečke otroke. Tam je bil dolgo učitelj Albin Čebular, ki je pisal tudi otroške pesmi - še pri slovenskem tisku v Ameriki je sodeloval. Osnovno šolo sem nadaljeval v Črnomlju, ker je bila šolska obveznost do 14. leta. Vsak dan uro daleč, ob vsakem vremenu, po slabi poti, revno oblečen, slabo hranjen. Nekoč mi je v hudi zimi, vsemu zavitemu, zmrznil smrkelj - in prav tedaj me je srečal kaplan, ki je šel na Talčji vrh učiti verouk...

Učiteljev se dobro spominjate. Se še koga izmed njih spominjate? Pa sošolce bi lahko tudi omenili!

Poleg Čebularja pomnim Jožeta Štrublja. On nas je učil v Črnomlju poleg drugega gojiti in cepiti sadno drevje

- in še nekaj, kar mi je veliko pomenilo: vezati knjige. To še danes rad delam. Pa tudi zvezke znam vezati. Veliko dnevnikov sem si že sam naredil - sam sem izbral obliko, obseg, papir, platnice... Ko so oktobra '43 v Črnomelj vdrla Nemci, so pokosili tudi njega.

Kaj pa Vi?

Tudi moja mama je želela, da bi postal duhovnik. A kdo bi me šolal ob taki revščini? Samo s tujo pomočjo bi šel lahko v šole. Skušali so mi pomagati z dveh strani: liberalna bi mi v Ljubljani priskrbela hrano v dijaški kuhinji. Domovini. Župnik pa bi me spravil v ljubljanski redovni zavod Križanke. A moral bi se zavezati, da bom duhovnik. V brezizhodni stiski sem mu to tudi obljubil... a goreč moj glas ni bil.

Čas pa je medtem tekkel.

Gimnazijo ste nato obiskovali v Novem mestu in maturirali leta 1934. Nato ste šli študirat v Ljubljano in ločiti ste se morali od doma. Kako Vam je bilo takrat?

Tukaj bi nekaj povedal. Mama je odšla pozvedovat k frančiškanom v Novo mesto, če bi me sprejeli v konvikt. Domenila sva se, da jo bom čakal pri vlaku, ko se bo vračala, pri zapornicah na Otovcu. Če bo dobro opravila, mi bo pomahala, če ne, mi bo odmahala. Še danes vidim njeno iztegnjeno roko, kako razočarano odmahuje. Uro zatem je s tisto neugodno novico prišla s črnomaljske postaje.

Kaj se je dalo pa zdaj narediti?

Konec poletja 1927 - imel se že 14 let - sem se sam odpeljal v Novo mesto. Poiskal sem gimnazijo, našel jo polno dijaštva, stopil na veži k neznanemu profesorju, vzel iz žepa zadnje spričevalo, mu ga pokazal in rekel samo: "Jaz bi šel rad v gimnazijo." Vzeli so me zares, omogočili mi prestopni izpit čez 1. razred, s čimer sem pridobil eno leto.

To diši skoraj po pravljici...

Bil sem srečno vpisan - a kako bo s stanovanjem in hrano, kako bo z obleko in s knjigami? Mama je videla edino rešitev: prodati kravo. Bila je majhna, rjava, stara, a odlična mlekarica. In sva jo gonila na semnje. Končno sva uspela dobiti zanjo veliki rdeči bankovec za 1.000 dinarjev. Bila je zadnja krava v Rodinah. Krojač v Novem mestu mi je sešil prvo pravo obleko, da sem se lahko fotografiral za dijaško knjižico. In sem postal dijak. Nov kraj, novi prijatelji, disciplinirano učenje. In pa moje silno domotožje po Rodinah, da me je mama le s težavo zadrževala v Novem mestu.

V Črnomlju 1993 ob slavjih za 80-letnico: v razstavnih dvorani in med sprejemom na županstvu.

In tako ste zapustili Rodine in takrat se je končala idila. Je bilo Vaše otroštvo res blagoslovljen čas?

Končala se je idila, začela se je nagla rast iz otroštva v fantovska leta. Bil sem kos šolskim predmetom. Pomagal sem še drugim z inštrukcijami in si kaj malega zaslužil. Priskočili pa so mi na pomoč tudi mnogi dobri ljudje v Novem mestu. Zgodaj sem začel nastopati v dijaških društvih. Kmalu sem se tam srečal in spoprijateljil z Jožetom Peterlinom... lahko rečem, da za vse življenje. - Bogu hvala zanj!

Dragi profesor Beličič! Tukaj se bova ustavila. Še nekaj bi Vas rada vprašala. V neki svoji poeziji ste svoji materi dali v usta te besede: "Preveč si šolan, da bi te umela; a vem, da tak boš, kakor sem želela." Ste izpolnili materino željo do konca?

Pesmi v mamin spomin sem toliko napisal, da bo v njih živela v podobi, v kakršni živi v moji hvaležni duši. Po njenem posredovanju mi je Stvarnik pomagal najti pot in cilj. O tem moji bralci že veliko vejo. A kaj vse mi pomeni davni otroški svet v Beli krajini, naj povem, da se ga vsako jutro spomnim v molitvi, ko začnem nov dan. Saj so v tistem malem svetu korenine mojega dolgega, delavnega in potrpežljivega življenja.

Profesor Beličič, leta '91 ste se po dolgih desetletjih vrnili v svojo prvo domovino. Obiskali ste svoje Rodine. Kakšen se Vam je zdel ta svet, ki ste ga v svojem srcu

Beličičeva rojstna hiša (levo) in pesnik pred njo: Stanko Gršič, sin mladostnega prijatelja Toneta, Saša Martelanc in gospa Gabrijela.

in poeziji toliko let nosili in opevali? Kakšna je bila vrnitev od tam?

Leta '91 se je zame odmrznil čas in prišel je dan, ki sem ga čakal pol stoletja, da se vrnem pogledat v svoj domači kraj, po katerem sem toliko hrepenel. Šel sem tja, videl sem tisto pokrajino, videl sem tista obzorja Bele krajine, videl sem tiste vasice, nisem pa videl več svojih ljudi. Videl sem nekatere svoje mlade sorodnike, s katerimi sem si kdaj kaj pisal, toda mojega sveta tam ni bilo. Šel sem v domačo podružno cerkev sv. Jerneja na Otovcu. Stare roke sem stiskal, kar sem jih našel še tam. Čudili smo se eden drugemu, kdaj je minilo pol stoletja.

Prvič je bilo to maja meseca leta 1991, potem je bilo še enkrat istega leta, potem še leta 1992, ko sem več ur hodil po Beli krajini. Potem je bilo leta 1993, ko mi je moja rojstna fara, moj rojstni kraj Črnomelj priredil proslavo 80-letnice. Potem sem bil še enkrat in potem še parkrat in nazadnje leta 1996 trikrat. Takrat pa se je tudi tista moja Bela krajina malo spremenila, še bolj oddaljila in jaz sem še bolj začutil svoje korenine tukaj, ob morju. In ko sem bil konec poletja, bilo je res za Jernejevo, leta 1996 tam, sem tudi tisto pot popisal. In to je moj deveti tekst, deveti potopis v Belo krajino po letu 1991. Dal sem mu naslov Vrnitev od tam. Jaz sem zdaj doma tukaj. Tam, nekje v daljni daljavi, brni moj otroški vrtec.

Profesor Beličič, najlepša hvala!

Sodniška zgodba

Magda Rous

1.

Tisto marčevo jutro je bilo sončno, še malo hladno, dišalo pa je že po aprilu. Ko sem parkirala golf pred sodnijo, je bil tam velik črn BMW z zagrebško registracijo.

Stekla sem po stopnicah do vratarja. Stari Franček mi je dal ključ moje sobe.

“Neki tip vas čaka,” je rekel.

“Stranka ali kak znanec?” sem vprašala.

Franček je skomignil z rameni.

Šla sem levo po hodniku. Pred mojo sobo je na klopi sedel neznan moški. Bil je temnolas, pravih potez, star kakih trideset let. Vstal je.

“Sodnica Novakova?” je vprašal.

“Ja,” sem rekla.

“Moje ime je Veselko.” Ponudil mi je roko.

“Veselko?” sem vprašala. “Kot naš slikar?”

“Njegov nečak sem,” je rekel.

Odklenila sem vrata svoje sobe in ga povabila, naj vstopi.

“Prosim.” Pokazala sem stol in sedla za svojo mizo.

Pogledal je naokrog. Zemljevid na steni, posebej še sliko. Sedel mi je nasproti.

“Moj stric Tone je nekaj bolan,” je rekel.

“Vem.”

“Zanima me, če imate pri vas na sodišču njegovo oporoko.” Pri teh besedah se mi je zastrmel v oči in ni trenil.

Tudi jaz ne. Vstala sem in stopila k oknu. Kaj zdaj? Obrnila sem se k njemu.

“Tudi če bi jo hranili, vam tega ne bi mogla povedati.” To sem rekla kar na slepo.

“In zakaj ne?” je vprašal.

“Tak je sodni poslovnik,” sem rekla. “Zakaj ne vprašate strica?”

“Prav imate,” je rekel, “prav imate.”

Potem je vstal. Privoščil mi je posmehljiv nasmešek, oči pa so mu ostale hladne. Obšel me je nerazložljiv strah. Stala sem za pisalno mizo in čakala, da odide.

“Moj poklon, gospa sodnica!” Okrenil se je in trdo zaprl vrata za sabo.

Stopila sem k oknu. Tisti BMW je bil njegov.

2.

Slikar Tone Veselko je prišel živeti v Bistrico par let pred mano. Spoznala sem ga v gostilni, kamor sem

hodila jest. Bil je deževen dan in bila sem slabe volje. Ravno sem začela jesti juho, ko je vstopil starejši moški z vpadljivim črnim klobukom s širokimi krajci. Razgledal se je po sobi. Čeprav je bilo dovolj prostora, je krenil proti moji mizi.

“Rabim prijazno družbo,” je rekel, “potem mi kosilo bolj tekne. Saj dovolite?”

Ne da bi počakal, da kaj rečem, se je usedel meni nasproti in se široko nasmehnil.

“Vi ste naša nova sodnica, bi rekel.”

“Res je,” sem rekla jaz. “Novak se pišem.”

“Jaz pa Veselko,” je rekel on in mi čez mizo ponudil roko.

“Slikar Tone Veselko?”

Spomnila sem se, da živi v Bistrici. Vsakdo pozna Veselkove slike.

Pokimal je in se zatem smešno poklonil. Zdaj sem se nasmehnila še jaz. Rekla sem, da me veseli, da ga poznam in da to resno mislim. Bilo mi je dobro v njegovi družbi.

3.

Nekdo je potrkal na vrata moje sobe in otresla sem se spomina na srečanje s slikarjem. V sobo je planil odvetnik Kos, moj kolega. Je dobrodušen, že malo debelušen tip.

“Jana,” je zaprosil, “skuhaj mi no malo kave! Ob osmih imam obravnavo, pritisk pa čisto na tleh.”

“Naj ti bo,” sem zagodrnjala, “tudi jaz imam obravnave.”

Vklopila sem kuhalnik in pristavila lonček z vodo. Janez se je usedel in se stegnil na mizo po časopis.

“Ti, kakšni tipi te pa obiskujejo že navsezgodaj?” je vprašal.

“Misliš Veselkovega nečaka?”

Skomignila sem z rameni. V zamišljenosti sem vsula žličko sladkorja preveč, pa sem dolila še vode.

“Kaj pa je hotel?” je vprašal Janez.

“Ne vem čisto dobro,” sem rekla.

Janez ni drezal vame. Postregla sem nama s kavo. Zamišljeno sem jo srebal, Janez pa je šumel s časopisom.

“Ženska, osem je ura!” je nenadoma na hitro vstal. Pomahal mi je s časopisom. Bil je že pri vratih, ko sem ga dohitela in mu ga vzela.

“Ne boš rekel, da še za časopis ne zaslužiš,” sem zagodrnjala. Janez se je zarežal.

“Anka pravi, da se kaj oglasi,” je rekel. “Bom vsaj lahko stopil na dva deci.”

“Pridem,” sem rekla.

4.

Malo sem še posedela in razpredala misli. Toneta Veselka sem lani večkrat srečala. Poleti je odkril moj prostorček ob Bistrici. Tja sem se večkrat zatekla, sita težkih pravn in prepirljivih ljudi. S kolesom se je dalo pripeljati prav na prod. Sedla sem na ploščato skalo in se zagledala v čisto vodo. Žuborela je čez bele kamne in v zraku je lebdel spokoj. Takole bi lahko sedela sto let.

“Sem vedel, da je ta služba za mlado punco pretežka!” je zaklical za mano globok moški glas. Obrnila sem se. Od poti je skozi grmičevje prihajal stari slikar. Veselo sem mu pomahala.

“Me veseli, da si vesela veselega Veselka,” je duhovičil. Sedel je na sosednjo skalo. Prižgal je cigareto in ponudil tudi meni. Odkimala sem.

In tako sva večkrat sedela tam, kramljala ali pa kar molčala. Slikarstvo in glasbo, to dvojje je imel rad. O tem in pa tudi o drugih stvareh sva se pogovarjala. Tja do jeseni sem zvedela, da je vdovec, da nima otrok, da mu gospodinji stara Jerica, da le še redko slika. In da je bolan.

To slednje sem opazila že sama. Včasih je težko dihal in je med hojo kar obstal. Nagajalo mu je srce in z leti je šlo na slabše. Tega mi ni rad povedal.

“Vidiš,” je rekel nekoč - že nekaj časa me je kar tikal - “lahko bi ti bil oče. Pa mi dobro de, če se delam mlajšega in ti po malem hofiram.”

Zasmejala sem se.

“Le smej se, le smej,” je rekel in pomežiknil na svoj smešni način, “ko pride pravi, se ne boš smejala!”

Odmahnila sem z roko.

5.

Pogledala sem na uro in hitro vstala. Vzela sem spise, pripravljene v omari in šla v razpravno dvorano. Moja strojepiska Milena je že tipkala na stroj uvodne podatke v zapisnik. Za sodniško mizo sta sedela oba porotnika, starejša gospa in mlajši moški. Oba sem poznala že od prejšnjih obravnjav. Prijazno sem ju pozdravila. Na kratko sem jima povedala vsebino zadev. Prva je bila na vrsti sporazumna razveza. Vzela sem spis in stopila pred razpravno dvorano.

Tam sta vsak na svoji klopi sedela oba zakonca.

“Pravdna zadeva Barbara Gerden in Matej Gerden,” sem poklicala. Počakala sem, da sta vstopila pred mano. Sedla sta si nasproti, jaz pa med porotnika.

Pri sporazumnih razvezah se strank praviloma ne zasliši, potrebovala pa sem natančne osebne podatke. Ona, farmacevtka, stara petintrideset let, malce ohola, zelo lepa, je nejevoljno odgovarjala na vprašanja. Njen

mož, zdravnik, dve leti mlajši od nje, pa je bil zbran, a videti potr. Otrok nista imela, sta povedala.

Overjeni sporazum o delitvi premoženja je določal, da po razvezi vse pripade njej.

“Je to vaša prava volja?” sem vprašala najprej njo.

“Pa ja,” je rekla. Očitno bi bila rada kje drugje, na manj dolgočasnem kraju.

“Kaj pravite vi?” sem vprašala njega.

Opazila sem, da je čeden. Zaradi očal je bil videti resen, ko pa me je pogledal, mu je v mirnih, modrih očeh zasijal topel žar. Presunilo me je. Polistala sem po spisu, potem pa sem ga spet pogledala. Nasmehnil se je.

“Da, tak je dogovor,” je rekel.

Pozneje, po razglasitvi sodbe, sta se odpovedala pravici do pritožbe. Vsak zase sta odšla. Ko sem stopila pred razpravno dvorano, da okličem naslednjo zadevo, sem ga videla, ko je odhajal po hodniku. Zdel se mi je tako sam in ni mi bilo vseeno.

Zatem sem trdo delala. Odškodninska pravda, vrnitev posojila... Ob dvanajstih sem našla malo predaha. Porotnika sem napotila v bife, sama pa sem šla v svojo sobo. Nalila sem preostanek kave v skodelico. Stoje sem jo srebal, ko mi je pogled obstal na Veselkovi sliki na steni. Misel mi je poromala nazaj.

6.

Pozimi Toneta Veselka nisem dosti videla. Januarja letos pa me je neko sredo poiskal na sodnji. Začudila sem se.

“Gospod Veselko, pa ne, da se boste pravdali?”

“Ne, Jana.” Nekam utrujeno se je nasmehnil. “Pravni nasvet potrebujem.”

Povabila sem ga v svojo sobo. Ko je odložil klobuk na obešalnik, se je ozrl po skoraj praznih stenah. Le zemljevid Evrope je visel tam, drugega nič.

“Eno od mojih slik ti bom dal,” je rekel, “olje s tvojo ljubo reko Bistrico.”

“Ne bom se branila,” sem rekla.

In res je naslednjega dne vratar Franček slovesno prinesel velik ovoj. Na steno sva obesila sliko naše reke. Včasih stopim pred njo, da mi pričara občutek miru in lepote.

“Rad bi, da mi napišeš oporoko,” je rekel Tone Veselko.

Kar usedla sem se.

Pozneje sem poklicala Mileno. Na stroju je natipkala sodno oporoko po mojem nareku, Veselko pa jo je potem prebral in podpisal. Imel je imeniten podpis, z zamahom in vijugami.

Sledil je zapis, da je oporočitelj v sodnični navzočnosti oporoko prebral in podpisal, pa moj podpis, pa še Milenin. Oporoko je Veselko pustil v sodni shrambi. Z njo je svoje premoženje, hišo in premičnine, zapustil Jerici Kalan, svoji stari gospodinji. S posebnim volilom pa je določil, da zbirko njegovih slik do-

bi Občina Bistrica, ki bo po njegovi smrti odprla galerijo z njegovim imenom.

“Tak dogovor sem sklenil z županjo,” je rekel slikar. Ko je Milena odšla, sem mu skuhala kavo.

“Veš, Jana,” je rekel čez čas, “z mano gre hitro navzdol.”

“Kaj govorite!” sem rekla s tesnobo.

Nisem vedela, kako prav je imel. Čez mesec dni ga je zadela možganska kap. Odpeljali so ga na kliniko v Ljubljano.

7.

Vrnila sem se v razpravno dvorano. Misel na Veselka mi ni dala miru. Obravnave sem imela tja do druge ure. Ko sta porotnika odšla, sem vprašala Mileno, če kaj ve, kako je s slikarjem. Že nekaj dni je bil doma, jaz pa ga še nisem obiskala.

“Pravijo, da je paraliziran. Po desni strani,” je vedela Milena.

“Mogoče ga grem danes obiskat,” sem rekla. “Zjutraj je neki moški spraševal, če imamo tu njegovo oporoko.”

“Kakšen pa je bil?” je zanimalo Mileno.

“Najinih let, Milena. Okrog trideset, visok, govoril pa je s hrvaškim naglasom,” sem rekla. “Baje je Veselkov nečak.”

“S črnim BMW?”

Začudila sem se. Ali ga je videla z avtomobilom?

Tak avto je Milena videla pred slikarjevo hišo to dopoldne, ko je v odmoru med obravnavami šla kupit malico v trgovino, je povedala.

“Strica je šel obiskat,” sem rekla bolj zase. Pospravila sem spise in jih dala Mileni, da jih uredi, sama pa sem šla na kavo v bife.

8.

Janez Kos je stal nekam mračen za pultom ob oknu. Kavo sem prinesla tja in se postavila zraven.

“Ti je mogoče žena ušla?” To je bilo retorično vprašanje.

Janez me je resno pogledal.

“Tone Veselko je umrl,” je rekel.

Obstala sem. Umrl?

Tam sva potem stala in molčala in čas je tiho mineval. Počasi so se mi začele urejati misli.

“Poslušaj,” sem rekla, “kaj pa njegov nečak?”

“Tisti. Baje ga je danes obiskal. In mene je vprašal, če hranim stričevo oporoko!”

Janez je kar onemel.

Molče sva se spogledala. Morala sem ven na zrak. Zunaj sva se poslovila.

9.

Nisem šla na kosilo. Usedla sem se v avto in se odpeljala v Ljubljano. Hodila sem po mestu, odsotno gledala izložbe, hodila po starem delu in ob Ljubljani. Vsa utrujena sem se končno usedla v majhen lokal.

Pojedla sem sendvič in pila sok. Nisem mislila na nič. Odsotno sem opazovala ljudi; vsem se je nekam mudilo. Mračilo se je že, ko sem šla iskat avto k Metalki. Pred vrati sem srečala dr. Gerdena. Razveselila sem se ga. Dal mi je roko.

“Mislim, da sva izgubila skupnega prijatelja,” sem rekla potrto.

V zadregi sva molčala. Vendar se nisem počutila več tako samo. Potem sva si zaželela srečno vožnjo nazaj domov. Odšla sem po avto.

10.

Naslednji dnevi so bili polni govoric. Da je nečak obiskal slikarja, z njim pa še neka ženska in moški in da je slikar kmalu po njihovem odhodu dobil nekakšen napad. Kmalu zatem je umrl.

Čakali smo na rezultat obdukcije. Ta pa ni potrdil sumničenj. Slikar Veselko je umrl naravne smrti. Odpovedalo mu je srce.

Udarec je prišel z druge strani. Ko je sodnik Jelenc razpisal zapuščinsko obrnavo, je slikarjev nečak Zoran Veselko predložil sodišču oporoko. To je bila s strojem natipkana oporoka, ki sta jo podpisali dve priči in zapustnik Tone Veselko na sam dan njegove smrti. Poznejša oporoka torej, ki razveljavlja določila prejšnje, ki so po vsebini drugačna. To pa so tudi bila. S to zadnjo oporoko je Veselko vse svoje premoženje zapustil nečaku. Svoje gospodinje v oporoki še omenil ni.

Jerica Kalan te oporoke ni priznala. Sodnik ji je dal rok, da vloži tožbo in je zapuščinski postopek prekinil. Tudi Zoran Veselko ji je dal rok. Da se namreč v letu dni izseli iz njegove hiše. Ne ve se, kaj je rekla župaŋja in kaj občinski možje ob misli na izgubljene slike za spominsko galerijo.

Tožbo je gospa Kalanova vložila v roku. Pravdni spis sem dobila jaz.

11.

Spisu sem priložila zapuščinski spis. Primerjala sem obe oporoki, hočem reči podpisa na tisti oporoki, ki sem jo sestavila jaz in na sporni oporoki. Šlo je za povsem enaka podpisa, z značilnim zamahom z vijugo.

Stopila sem do Jelenca, ki je bil vodja tedanje enote sodišča.

“Ne vem, če lahko sodim v tej zadevi,” sem rekla. “Veselka sem dobro poznala.”

“Pravdni stranki poznate?”

“Le na videz,” sem rekla.

“Potem se ne morete izločiti,” je rekel moj predstojnik Jelenc. Svojo obilnost je posadil na stol s presenetljivim dostojanstvom. “Tako bi se lahko izločili vsi na enoti.”

Šla sem nazaj v svojo sobo. S spisom v roki sem obstala pred Veselkovo sliko. Prijazna svetloba nad reko, modrikasto-bela meglica, mir... Zazdelo se mi je, da bo šlo.

Glavno obravnavo v pravdni zadevi Jere Kalan proti Zoranu Veselku sem razpisala na petek, 7. oktobra ob 11. uri. Izjemoma jo je prišlo poslušat veliko ljudi, kar v civilnih zadevah sploh ni v navadi. V pravnem spisu je tale zapisnik:

Zapisnik

o glavni obravnavi pri Temeljnem sodišču v Ljubljani, Enoti v Bistrici

Navzoče sodne osebe:

Predsednica senata: Jana Novak

Sodnika porotnika: Miha Kramarič, Zvonka Robida

Zapisnikarica: Milena Potisk

PRAVDNA ZADEVA

Tožeča stranka: Jera Kalan, Med Vrta št. 5, ki jo zastopa odvetnik Janez Kos

Tožena stranka: Zoran Veselko, Zagreb, Zrinjskega 28, ki ga zastopa odvetnik Miroslav Terček zaradi razveljavitve oporoke

Ob oklicu zadeve se ugotovi, da so prišli vsi vabljeni, to je obe pravdni stranki s svojima pooblaščencema.

Tožeča stranka navaja kot v tožbi in še doda:

II.

O zdravstvenem stanju zapustnika bi vedel največ povedati njegov zdravnik, ki ga je obiskal na domu dan pred njegovo smrtjo. Poleg razloga za razveljavitev oporoke, ki ga tožeča stranka uveljavlja s tožbo, to je grožnje in sile, pride v poštev tudi oporočiteljeva nesposobnost za razsojanje, skratka nerazsodnost. Ta nadaljnji izpodbojni razlog si tožeča stranka pridržuje glede na izpovedbo predlagane priče.

Dokaz: zaslišanje priče dr. Mateja Gerdena, doslej predlagani dokazi

Tožena stranka navaja kot v odgovoru na tožbo in še doda:

2.

Danes predlaganemu dokazu se tožena stranka ne protivi. Priča bo le potrdila, da je bil zapustnik oporočno sposoben. Da pa ni šlo pri sestavi oporoke za nobeno silo ali grožnjo, bosta povedali obe že predlagani oporočni priči.

Dokaz: zaslišanje strank, doslej predlagani dokazi

Predsednica senata objavi

dokazni sklep:

Zaslišita se pravdni stranki v dokaz njunih trditev, tožeče stranke pod tč. I. in II., tožene stranke pa pod tč. 1. in 2. Sklepanje o ostalih dokazih se pridrži.

Naknadno predsednica senata objavi sklep,

da se najprej zasliši pravkar došla priča dr. Matej Gerden v dokaz trditev tožeče stranke pod tč. II.

Matej Gerden, sin Franca, roj. v Ljubljani, star 33 let, zdravnik splošne medicine, stanuje v Bistrici, Zar-

V slovenska obzorja in čez...

Mogoče vas bo zanimalo zvedeti, da...

- da se je k župnijski Karitas Štepanja vas pri Ljubljani, ki jo v kletnih prostorih tamkajšnje župnije vodi Miro Meden, lani zateklo 524, letos pa že blizu 630 brezdomcev (klošarjev)...
- da je od 1200 profesorjev, ki so učili na italijanskih univerzah ob nastopu fašizma, samo 12 odklonilo prisego zvestobe Mussolinijevemu režimu...
- da so na največji letošnji zabavi na svetu, na Oktoberfestu v Münchnu, domači in tuji obiskovalci popili kar 5,8 milijonov litrov piva...
- da je v preteklih desetletjih delovalo v Italiji od 120 do 140 vohunov STASI-ja, tajne politične policije Nemške demokratične republike...
- da je angleška revija *Nature* objavila, da utegnejo biti nekateri plastični izdelki (na primer otroške stekleničke) škodljivi za zdravje, ker so iz polikarbonatov in vsebujejo bisfenol A...
- da je iz Zbornika, ki ga je izdal Center za slovenščino v okviru Oddelka za slovenske jezike ljubljanske Filozofske fakultete, razvidno, da delujejo slovenski lektorji na kar tridesetih tujih univerzah...
- da je zgodovinarica Anna Marta Sigmund izdala dnevnik, ki ga je med leti 1843 in 1848 pisal bodoči avstrijski cesar Franc Jožef in v njem pokazal strpno gledanje na revolucijo 1848...
- da je neka anketa, ki so jo naredili v Italiji o lažnivosti, pokazala, da so največji lažnivci v tej državi razporejeni v takšnem vrstnem redu (se pravi, da najbolj lažejo): 1) politiki 2) časnikarji 3) trgovci...
- da je znani slovenski časnikar in disident Viktor Blažič (predaval je tudi na Dragi) izdal pri Mladinski knjigi knjigo spominov in esejev Svinčena leta, a da je danes njegovo sodelovanje pri ljubljanskem Delu nezazeleno...
- da v gozdovih Slovenije (na raznih področjih Dolenjske) živi približno 250 medvedov...

nikova 2, brez razmerja do strank, zaslišan kot priča, opozorjen na izpoved resnice,

izpove:

Pokojnega Toneta Veselka sem dobro poznal. Lahko rečem, da sva bila prijatelja. Jaz sem ga tudi zdravil, poleg kardiologa. Ko je po možganski kapi zapustil kliniko v Ljubljani, je to storil na svojo odgovornost. Celo podpisati je moral izjavo o tem. Nazadnje sem ga obiskal dan pred njegovo smrtjo na njegovem domu.

Na vprašanje tožničinega pooblaščenca priča še pove:

Z gotovostjo lahko zatrdim, da je bil moj pacient še dan pred svojo smrtjo duševno povsem zdrav in razumen. Ob tistem zadnjem pogovoru pa je še delal načrte in se veselil svoje galerije.

Na vprašanje tožničinega pooblaščenca, kako si priča razlaga nenadno spremembo poslednje volje zapustnika, pooblaščenec tožene stranke izjavi, da se temu vprašanju protivi. Priča naj izpoveduje o dejstvih, mnenje pa si bo sodišče ustvarilo samo.

Po odločitvi predsednice senata priči ni treba odgovoriti na postavljeno vprašanje.

Ker za pričo ni več vprašanj -

Ugotovi se, da priča dr. Gerden prosi za vpogled sporne oporoke.

Priča zatem izjavi:

Prepričan sem in to povsem zanesljivo, da te oporoke slikar navedenega dne, to je dan pred svojo smrtjo, ni podpisal.

Predsednica senata miri navzoče poslušalce v dvorani in opozarja, da bo dala izprazniti dvorano.

Priča: Tone Veselko je bil desničar. Po možganski kapi je bil paraliziran po desni strani telesa. Desnice sploh ni mogel uporabljati.

Pooblaščenec tožene stranke opozori na dejstvo, da se je mogoče podpisal tudi z levico. Priči ne more biti znano, da ni tudi zapustnik storil tako.

Priča: Na to vprašanje ni težko odgovoriti. Na dan slikarjeve smrti sem se odpeljal v kliniko v Ljubljano, da si sam pogledam popis njegove bolezni. V mapi sem našel njegovo izjavo, da gre domov na lastno odgovornost. Ta natipkana izjava je bila podpisana kot z otroško pisavo, očitno s slikarjevo levico.

Predsednica senata ponovno opozarja na red in mir v dvorani.

Priča še izjavi, da stroškov za svoj prihod ne zaznamuje.

Pooblaščenec tožene stranke prosi za krajšo pavzo, da se posvetuje s svojo stranko.

Po krajši prekinitvi obravnave tožena stranka navaja:

Slovenska prosveta
in Zveza slovenske katoliške prosvete
razpisujeta

XXV. tekmovanje zamejskih amaterskih odrov

MLADI ODER

Tekmovanja se lahko udeležijo amaterski odri, ki delujejo v naši deželi.

Tekmovanje traja do konca leta 1999. Izid bo javno razglašen ob slovenskem kulturnem prazniku februarja prihodnjega leta.

Skupine, ki se nameravajo udeležiti jubilejnega 25. tekmovanja, morajo javiti svojo udeležbo enemu od obeh prirediteljev.

Za vsa podrobnejša pojasnila in prijave se je treba javiti na naslov SLOVENSKA PROSVETA, Trst, ulica Donizetti 3, tel. 040-370846 ali pa ZVEZA SLOVENSKE KATOLIŠKE PROSVETE, Gorica, viale XX Settembre 85, tel. 0481-538128.

Le zato, da bi se izognili dolgotrajnemu pravdanju in velikim pravnim stroškom, tožena stranka tožbeni zahtevek pripozna.

Predsednica senata razglasi sodbo na podlagi pripoznave po tožbenem zahtevku. Pravdni stroški tožeče stranke bodo odmerjeni v pisnem odpravku sodbe.

Končano ob 13. uri.

Podpisi

13.

Dvorana se je izpraznila. Ljudje so bili dobre volje spričo tako ugodnega razpeta: slikarjeva galerija je bila rešena. Poslovala sem se od obeh porotnikov, dala spis Mileni, da ga uredi, sama pa sem šla kar z neko tremo na hodnik. Zdelo se mi je, ne, kar prepričana sem bila, da me bo zunaj čakal Matej. Vendar ga ni bilo. Prizadeta in utrujena sem obstala.

Potem sem šla na kosilo v staro gostilno. Ne vem, kaj sem jedla in kdaj sem prišla domov. Oblekla sem kavbojke in obula superge. Brez misli sem vzela kolo in se počasi odpeljala dol k reki.

Sedla sem na skalo. Tam sem ždela in strmela predse. Nenadoma sem zaslišala brnenje avtomobila. Neki avto je obstal zgoraj na stezi. Postalo me je strah. Nekdo je prihajal po peščenemrodu. Koraki so obstali ob moji skali.

“Tule je prostora za dva,” je rekel Matej. Pogledala sem navzgor. Oči so se mu smejale.

Odmaknila sem se in mu napravila prostor. Sedel je k meni. Nagnila sem glavo nazaj in s pogledom objela nebo. Vzdihnila sem od ugodja. Kaj ne bi - bil je lep sončen dan!

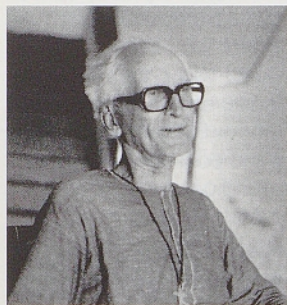
Pogovor s patrom Jožetom Cukaletom

Ines Škabar

21. oktobra 1999 je v Kalkuti v 85. letu starosti umrl veliki slovenski misijonar, ustanovitelj bengalskega misijona, pesnik in slikar Jože Cukale. Od njega so se poslovili 22. oktobra v Dyan Ashramu v Bengaliji, Indija.

Jože Cukale se je rodil aprila 1915 na Vrhniki. Študij bogoslovja je končal v Ljubljani, v slovilih Škofovih zavodih, leta 1941 je bil posvečen v duhovnika. Drugo svetovno vojno pa je kot kaplan preživel v Gornjem Logatcu. Po vojni, maja 1945, se je umaknil čez Ljubelj na Trbiž, kjer je hudo zbolel. Po prestani bolezni je odšel v Rim in l. 1946 vstopil v jezuitski red, da bi uresničil svoj misijonski poklic. Odšel je misijonarit v Indijo. Nekje sem prebrala, da si je želel iti na Japonsko, ker se je menda bal prehude vročine, pa so ga določili za Indijo in tako se je začela njegova misijonarska pot v eni največjih dežel sveta.

Jože Cukale je bil pred letom dni na daljšem obisku v Sloveniji. To je bilo njegovo zadnje srečanje z rodno Vrhniko, kamor se je vedno rad vračal z neizmerno ljubeznijo. Novembra lani smo ga obiskali na domu pri njegovih sorodnikih in z njim za Radio Trst A posneli daljši pogovor, v katerem nam je ta zlahkni sobesednik, tedaj še čil in poln ustvarjalnega zanosa, pripovedoval o svojem življenju in delu, o srečanjih z materjo Terezijo in o tem, kako je Indija postala njegov drugi dom. Takole je stekel pogovor z njim.

Pater Jože Cukale, kdaj se je v Vas prebudila želja, da bi postali misijonar in kako se je začela Vaša dušnopastirska pot na indijskih tleh?

V mladosti, ko sem bil še tukaj na Vrhniki v osnovni šoli, smo večkrat igrali misijonske igre. Menda se je nekaj tistih predstav vtisnilo tudi vame, ampak potem sem na to pozabil. Mislim, da se je vse nekako potopilo v dnevih mojega študija, ko sem čez nekaj let stopil v Zavod sv. Stanislava in tam študiral. Od časa do časa smo imeli lepe prestave tudi v Zavodih, bile so spet večji del misijonske predstave. Vse to me je precej izzvalo in se me dotaknilo, vendar je bil ta svet še vedno potopljen, dokler se ni prikazal leta 1945, ko je bila zame in za mnoge druge velika kriza. Takrat sem odšel iz Slovenije v Avstrijo, na Koroško. S Koroške potem v Italijo, v Furlanijo, in začel razmišljati, kam naj grem. Takole se mi je zdelo: "Nazaj ne vem". Šel sem na duhovne vaje v Rim in tam je tisti potopljeni svet z misijonsko idejo in navdušenjem spet prišel na površje. Ko sem stopil v noviciat k jezuitom, sem odšel najprej na Japonsko, ko pa sem končal noviciat, so mi svetovali, naj grem v Indijo, da bi pomagal slovenskohrvatskim misijonarjem, ki so tam že delovali.

Če se zdajle ozrete v preteklost in v leta, ko ste začeli misijonariti v Indiji, kako se spominjate tistih časov?

Leta 1950 sem stopil na indijska tla z velikim navdušenjem. Zame je bil to neke vrste šok, kajti sploh nisem pričakoval take vročine. Dobil sem vročinski napad ter obležal. Toda kmalu sem se privadil. Nato so me poslali v Kalkuto, kjer sem se srečal z našimi slovenskimi misijonarji. Ti so me vpeljali v svoje misijonsko delo. Imeli

smo slovenskohrvatski misijon in tudi veliko upanje, da ostanemo in nadaljujemo naše delo. Toda splet zgodovinskih dogodkov in politike nam ni dovolil, da bi dobili nove misijonarje, novih moči. V misijonskih postajah, ki so jih ustanovili naši misijonarji, kot so bili pater Podržaj, pater Sedej, pater Demšar, bratje Vidmar in drugi, nas je bilo kakšnih 17, potem pa zaradi dogodkov in politične situacije niso več dovolili drugim misijonarjem, da bi prihajali v to deželo. Ostal sem z našimi misijonarji na terenu, imeli smo 9 postaj, 9 župnij, zdaj jih imamo 12. Prej smo imeli kakšnih 20.000 katoličanov, v zadnjem letu je število naraslo na 50.000. Sedaj imamo svojo novo nadškofijo, ki je pravzaprav "hčerka" kalkutske nadškofije, medtem pa so naši slovenskohrvatski misijonarji že odšli k Bogu in ostal sem sam.

Kako poteka Vaše delo po raznih župnijah v Bengaliji?

Tam imamo na primer naše ljudi, naše kristjane, ki so morda le kakšnega pol stoletja ali samo eno stoletje kristjani. To je vera, ki se počasi vsaja. Kakor dež, ki napaja zemljo, tako tudi milost božja počasi pronica v njihovo dušo in poganja že zelo lepe korenine. Imamo naše ljudi, ki prihajajo k nam v cerkev. Pri nas imamo navado, da se sezujemo in priklonimo s čelom do tal, ko vstopimo v svetišče. To je pač indijska drža. Imamo mnogo žena, ki prihajajo vsako jutro k maši, čeprav sključene in z leti zelo "obložene in obtežene". Tudi otrok je veliko, tam jih je na stotine in stotine. Lepo jih je videti, kadar pridejo k svetemu obhajilu ali sveti birmi in se jih zbere od 200, 300 do 400. Za misijonarja je to veliko veselje, ko vidi, da cerkev raste, posebno med mladimi. Delo v župnijah seveda ni prav prijetno, če na to gledamo s človeškega vidika, je pa zelo tolažilno. Spominjam se, kaj je rekel pater Demšar, ko se je po treh dneh vrnil iz svojega daljnega misijona po postajah, kjer se je sestel s svojimi verniki, z njihovo vero, ljubeznijo in gostoljubnostjo. Čeprav ni imel veliko hrane, je dejal: "Utrujen

sem, ampak zelo srečen". To je pač milost misijonskega poklica, goreti in izgoreti za duše.

Veljate za izrednega poznavalca bengalske miselnosti, jezuitski provincial, pater Jože Kokalj, govori z velikim spoštovanjem in občudovanjem o Vašem ponižnem služenju indijski Cerkvi. Kako bi nam opisali to daljno deželo in njeno preprosto ljudstvo, pri katerem misijonarite?

Indija šteje danes že skoraj milijardo ljudi, Bengalija pa se nahaja na severovzhodni strani Indije in je zelo kulturna dežela. Pravijo: "Kar Bengalec misli danes, bo Indija mislila jutri". To torej pomeni, da so Bengalci zares zelo kulturni, čeprav ne morem reči, da so civilizacijsko na zelo visoki stopnji. Če jih gledamo s psihološkega vidika, so to zelo veseli ljudje. Ljudje, o katerih lahko rečemo, da jih je 20% zelo bogatih, 40% podhranjenih, ostali se pa borijo za preživetje. Gre za ljudi, ki živijo preprosto, ki imajo svoj način življenja in nimajo dostopa do kakšnega luksuza. To pa je menda vzrok, da najdemo pri njih veliko iskrenost, preprostost, poštenje in gostoljubje. Bengalsko gostoljubje je znano vsepovsod. Vemo tudi, da je prav zaradi tega mati Terezija izbrala Kalkuto za središče svojega misijonskega dela.

Pred časom ste v pogovoru za serijo oddaj *Slovenci za danes*, ki jih je za Radio Trst A pripravljala gospa Zora Tavčar Rebula, dejali, da je to, kar Vas vedno sproti oživlja in osrečuje, kadar pridete v Indijo, demokratičen odnos do Vas, demokratičen odnos, ki ga imajo hindujci do kristjanov, saj Vas vedno sprejmejo z odprtim srcem. Kje se počutite bolj doma, v Indiji ali v Sloveniji?

Kadar prihajam v Slovenijo, je zame to seveda praznik. Zanimivo pa je, da kadar pridem sèm, se mi vedno bolj zdi, da drži to, kar mi je pred kratkim rekla neka ženska: "Gospod misijonar, vedno manj se poznamo." To me je precej prizadelo in sam sem občutil, da je to res. Precej smo si postali tuji, to je najbrž splet dogodkov, političnih in gospodarskih. Opažam tudi, da materializem močno vdira v slovensko dušo. Čeprav sem bil v Sloveniji deležen velikega gostoljubja, čeprav sem srečal veliko prijaznih obrazov, se mi zdi, da vlada zares neka odtujenost. Sicer pa mislim, da je ta pojav dandanes pravzaprav značilen za vso Evropo, namreč, da se med seboj odtujujemo. Nekoč mi je nekdó rekël: "Vse gre navzdol". Jaz pa sem mu odgovoril: "Vse gre navzgor." Kajti kadar smo v krizi, takrat je tudi velik izziv za nas, da nekaj naredimo, da nekaj zgradimo, če se je karkoli podrló. Mislim, da je posebno v Cerkvi, v slovenski Cerkvi veliko dobrega. Sploh pa vidim in opazujem, da je v vsakem človeku nekaj dobrega. Ko sem prišel v Slovenijo, sem se odločil, da bom pozdravil vsakega človeka, ki ga bom srečal na ulici. Zanimivo je, da so mi skoraj vsi odgovarjali, celo nasmehnili so se. Zdi se mi, da je to pozitivno.

S svojim obiskom sem zadovoljen. Ko včasih delam primerjave, ugotavljam, da so naši ljudje, kljub revščini, veliko bolj solidarni med seboj. To je pač značilnost bengalskega ljudstva, ki je zelo gostoljubno, kulturno zelo bogato in kot ste omenili tudi demokratično. Navedel bom primer: pred časom so me na ulici napadli in mi grozili pripadniki neke politične struje, potem pa se mi je eden od raminov - to so visoke kaste - opravičil: "Gospod pa-

ter, meni je zelo težko, mene je sram, da so Vas tako surovo napadli. Mislim, da me danes nimate več radi, ker Vas je ta napad tako prizadel."

Odgovoril sem mu: "Sploh ne. Glejte, šel bom do njih in se z njimi pogovoril. Vem, da so to le trenutni izpadi, trenutne težave. Saj imam rad vse Bengalce". Ramin pa: "Pridite k nam na južino."

To je bila torej njihova reakcija, ko so videli, da znam odpuščati in da misijonar oziroma kristjan zna tudi pozabiti, če se je kdaj kaj podrló. S tem primerom sem želel pojasniti, kaj je pravzaprav v duši našega Indijca oziroma našega Bengalca.

Znano nam je, da ste v zadnjem času skrbeli za neki mladinski dom, v katerem je bilo preko 300 gojencev. Kaj bi nam lahko povedali o tem svojem delu?

Dom se imenuje "šantinir", to bi imenoval oaza miru, čeprav tu ni veliko miru. Sèm zahaja 340 učencev in učenk. To so revni študentje, ki prihajajo k nam na lekcije, ker pač nimajo denarja za bogate inštruktorje. Tukaj se usposobijo, da srečno opravijo maturo in se potem vpišejo na univerzo. Med njimi skorajda ni kristjanov, zaradi tega je moja naloga tam pričati, pričevati med nekristjani. Cerkev mora pričevati med tistimi, ki Kristusa še ne poznajo. Če bodo videli v meni Kristusa, če bodo videli v meni, da živim evangelij, potem se bodo najbrž približali. Resnici na ljubo je treba reči, da imajo Kristusa že radi. Pri nas imamo križ, ves črn je že, kajti fantje in dekleta, ki prihajajo k nam, se dotikajo križa in Kristus ima tudi pri njih veliko vlogo. Preprosto ljudstvo sprejema, to pa je že zelo pripravno polje za evangelizacijo. Toda kar zadeva mene, ne pridigam z besedo, pač pa sem tam v služenju. Študenti prihajajo k nam po svinčnike, prosijo me za zvezke, za knjige, večkrat jim je treba tudi kupiti uniforme za šole. Kličejo me oče ali stari oče in se kar lepo in dobro razumemo. Naša naloga je, da jim pomagamo, postaviti se na lastne noge. To ni socialno delo, to je veliko več. To je evangelij ali kakor je rekel Jezus: "Blagor ubogim, blagor tistim, ki so potisnjeni na rob". Ti ljudje imajo težave predvsem materialnega značaja, zato prihajajo k nam po zdravila, po denarno pomoč. Mislim, da je moje delo nekaj lepega. V predmestju Kalkute imamo tudi 50 katoliških družin, ki prihajajo vsako nedeljo v naš dom. Nimamo cerkve, nimamo kapele, imamo pa razred, ki ga pripravimo za sveto mašo. Zanimivo je, da to pripravijo kar hindujski ali muslimanski študentje, ki se včasih udeležujejo naših molitev. V Indijo sem prišel z namenom, da bom v to deželo prinesel Kristusa, a Kristus je že tam čakal, na ulicah in cestah Indije, treba je bilo samo, da mu ljudje odprejo svoja srca, da ga sprejmejo. Omeniti moram, da so v Indiji nekateri ekstremisti, ki želijo, da bi Mahabharata - to je hindujska vera - postala državna vera, vendar to ni za indijsko dušo. Ekstremisti skušajo tudi vsejati seme razdora med kristjani in muslimani ali pa med krščanstvom in hinduizmom. Deloma se jim to posreči, v resnici pa krščanstvo prodira, Kristus vstopa predvsem med tiste avtohtone prebivalce, ki so odrinjeni in potisnjeni na obrobje, v bolj puste predele Indije. Misijonarji gredo za njimi in postavljajo tam šole, dispanzerje, zdravilišča. Imamo prav lepe krščanske občine. Tudi med laiki je mnogo misijonarjev, ki včasih veliko več naredijo kakor duhovniki ali redovniki in redovnice. Ker pa je pri nas

precej nasprotovanja, je mnogo misijonarjev in misijonark že dalo življenje za Kristusa. Delu misijonarjev nasprotujejo predvsem mogotci, ki imajo denar in bi radi izžemali uboge. Pred dvema letoma so obglavili jezuita, patra Thomasa, ker je delal med najubožnejšimi, potem so pokosili sestro Marijo Šanti, ker je hodila na sodišča in osvobajala ljudi, ki so bili v zaporih. Sicer pa mislim, da doslej Cerkev ni veliko trpela, ker je Indija zelo demokratična država. Toda če Cerkev ne bo trpela, če ne bo šla skozi kalvarijo, evangelij ne bo prodr. Kajti evangelij je pot križa, pot krvavih lis in to je pač resnica, s katero se je treba soočiti, če hočemo biti Kristusovi.

Pričati in ne prepričevati, ste dejali. Predstavljam si, da je to eno glavnih načel, ki Vas vodijo pri Vašem delu in katerih se držite pri oznanjanju in širjenju Kristusove vere med ljudmi, ki niso kristjani.

Mislim, da je danes glavna naloga vseh misijonskih delavcev in garačev, da pričujejo. Kristus je bil predvsem pričevalec, bil je tisti, ki je najprej s svojim življenjem privabljal množice. Ta drža je popolnoma evangelijska. In če smo včasih gledali nekako z zadovoljstvom, kako se širi krščanska vera in koliko poganov je postalo kristjanov, je danes drugače. Danes skušamo iti bolj v globine. Zato je treba poudariti, da pričevanje veliko bolj privlačuje kakor beseda. Poleg tega ne gre pozabiti, da je Indija dežela asketov. Za nas misijonarje je to velik izziv videti, koliko modrecev in indijskih menihov živi asketsko. Ne zmenijo se za bogastvo in za denar, njim veliko več pomeni pričanje, življenje. In Kristus je življenje, je pot in resnica. Če mu sledimo, potem so sadovi očitni. To je prava, moderna misijonska drža naših misijonarjev v Indiji.

Ravnokar ste govorili o tem, da je Indija zibelka duhovne kulture in asketskega načina življenja, domovina velikih mislecev in filozofov. Kako je ta dežela vplivala na Vašo duhovno rast, kako Vas je oblikovala v duhovnem pogledu?

Pater Antoine, moj prijatelj, ki je že odšel k Bogu, je rekel: "Ko sem prišel v stik s hinduizmom, z načinom življenja hinduistov in s filozofijo hinduizma, se je moja vera v Kristusa poglobila". Takrat sem tudi sam začel premišljevat o svojem osebnem življenju in prišel sem do spoznanja, da zagotovo drži to, kar je dejal pater Antoine. V Indiji se ljudje prekrizajo, se priklanjajo, sploh se ne sramujejo ničesar in ta drža, to nagnjenje, ta povezava z božanstvom je res nekaj posebnega. Velike množice, milijoni in milijoni ljudi se v Indiji klanjajo raznim bogovom, vendar niti eden od njih ni storil tega, kar je storil Jezus, ko je šel na križ in vstal za nas vse.

Ko smo se nekoč pogovarjali o tem, je eden od diskutantov hvalil indijsko kulturo in indijsko religijo, pa se oglasi nekdo in pravilno reče: "Kako to, da Indija z vso svojo kulturo, s svojo religijo, s svojo filozofsko držo ni producirala niti ene matere Terezije. Ta pa je prišla z Zahoda in se popolnoma predala Kristusu. Kako je mogoče, da mater Terezijo še danes, tudi po njenem odhodu, vsi slavijo in častijo, vse jo ima rado. To je skrivnost Kristusova."

O materi Tereziji ste nekoč dejali, da je to čudež našega stoletja. Vem, da Vas je nanjo, na to plemenito dobrotnico in Nobelovo nagrajenko za mir, vezalo iskreno prijateljstvo. Tudi pri misijonarskem delu ste

Ko se bo zdanilo

*Nikoli nisem stavil pod vprašaj
domačo prst, če je slabo rodila,
nikoli nisem vpraševal zakaj,
če moja mati s palico krotila
norost je mlado, kadar brez večerje
me spat je napodila.*

*Še danes ljubim tisto palico
in rad čez hrbet spat bi jo dobil,
to bila bi duhovna malica!*

*Da bi le videl njo, poljubil ji roko,
ki mojo je pomlad vodila,
učila me, kaj zlo je, kaj je prav,
da je naš čas komedija zmešnjav.*

*Kot psiček stezosled bi rad izvedel,
če njena pot še hodi v senožet,
da slišal bi odpev, ko njen korak
je meril tja, kjer naš Gospod
je hodil z njo svoj križev pot.*

*Kaj danes se srca je dotaknilo?
To upanje je Duh, ki ne izda te,
da spat jo videl bom, da v radost neminljivo
za vedno bova šla,*

a to bo tisti dan, ko vse se bo zdanilo...

Jože Cukale d.j., Indija

tesno sodelovali z njo. Kdaj ste jo spoznali in kako se je spominjate?

Prvič sem jo srečal v Kidderpurju, kjer sem bil kaplan. Tam sem delal med najbolj revnimi, ker kaplani navadno gredo od hiše do hiše, posebno pa med tiste, ki so zapostavljeni. Medtem ko so gospodje župniki bolj v uradu, zaposleni so z drugimi stvarmi. Ko je Mati Terezija prišla v našo župnijo svetega Ignacija, je rekla, da bi rada šla med revne ljudi. In odšli smo. Tam je pa videla, da so to pravzaprav zelo nevarni kraji, veliko je bilo pogromov, vpitja, razsajanja, rdeč pas z lučko, kjer so bile prostitutke. Vprašala me je, kako naj pošlje svoje sestre v te brloge. Treba je bilo nekaj narediti in prosila me je, če bi lahko jaz prevzel moško vejo za sestre Matere Terezije. Toda ravno takrat sem zbolel za malarijo. Rekel sem ji, naj malo počaka, da si opomorem. Ona pa je medtem že dobila drugega, krasnega patra Andreja, jezuita iz Avstralije, ki je začel in nadaljeval delo Matere Terezije med brati misijonarji. Od tedaj dalje so sestre prihajale k nam, mi pa smo hodili učiti zapuščene otroke v oddaljene kraje, kamor se selijo naši kristjani. Kadar so prihajale k nam, sem jim večkrat pomagal za sveta obhajila in tako se je s sestrami Matere Terezije, predvsem z Materjo samo, stkalo posebno prijateljstvo in apostolska povezanost. Večkrat sem se oglasil pri njej,

da bi ji pomagal pri delu in vedno je bila zelo vesela. Ona je imela zelo rada redovnice in redovnike, posebno rada je imela otroke. Mnogokrat mi je poslala žita, pšenice, mleka v prahu, zdravila za najrevnejše. Še danes prihajajo njene sestre k nam vsako soboto. Skrbijo za več kot 2.000 bolnikov, dajejo jim zdravila in jim pomagajo tudi materialno, kadarkoli je potreba. Materi Tereziji so večkrat očitali, da preveč razdaja, da je preveč razsipna in da s tem kvari ljudi. Ona pa je odgovarjala: "Poslušajte, povejte tistim ljudem, ki lahko jedo štirikrat na dan, naj rehabilitirajo uboge. Sama jim pomagam tako, da jih skušam izvleči iz žrela smrti, iz žrela pomanjkanja in stradanja".

Seveda ji ni mogel nihče ugovarjati. Mati Terezija zame ni samo mati Indije, ampak prava prijateljica vsega sveta, saj smo videli, kako so jo sprejemali vsi vladarji in najvišji predstavniki oblasti. Njeno največje kraljestvo pa je bilo med ubogimi, zapuščenimi, med sirotami, med gobavci, skratka med tistimi, ki so potrebovali njene navsvete. Seveda so prihajali k njej tudi veliki, tisti, ki imajo denar. Dajali so ji tudi denarno podporo, ona pa je finančna sredstva vedno sprejemala le v imenu revnih. Spomnim se, da sem ji nekoč rekel: "Veste, kaj pravijo? Kaj bo s kongregacijo, ko bo mati Terezija odšla k Bogu?" Ona pa mi je odgovorila: "Dokler bodo sestre živele tako, kakor jim zapovedujejo redovniške postave, bodo preživele in rastle".

Za bengalsko ljudstvo ste naredili veliko dobrega. Razdajali ste se za uboge ljudi in jim posvetili vse svoje telesne in duhovne sposobnosti. Kaj so dali oni Vam, kako so Vas obogatile težke preizkušnje v Indiji?

Morda bi se odgovor na to vprašanje glasil: "Moja vera se je poglobila". V Indijo sem prišel, da bi oznanjal evangelij. Videl pa sem, da je Kristus že tam čakal name, čakal je na množice, da se mu odpro. Ob Rabindranath Tagoreju, indijskem Prešernu, sem se tudi učil poetične duhovnosti, ki je tako značilna za tega pesnika. Večkrat so me moji prijatelji hindujci, ki so absolvirali v Kalkuti, povabili, naj se jim pridružim. Tako sem prišel v stik z bengalsko poezijo, z bengalskim slikarstvom in na ta način mislim, da so me Bengalci obogatili. Prebudili so to, kar je v meni spalo in še ni popolnoma zbudeno, kajti če me imenujete slikarja ali poeta, jaz sem to šele "ongoing" artist, se pravi začetnik. Moram pa priznati, da je moja prva naloga misijonsko delo, se pravi evangelizacija. Sveti Oče nas vedno opozarja na evangelizacijo in če hočem jaz evangelizirati, moram najprej spremeniti samega sebe: change of heart, se pravi spremenjenje srca je prva in najvažnejša naloga. Vsak dan sem namreč lahko slab, vsak dan lahko zaidem, zato moram skrbeti, da samega sebe spremenim in da se pogovorim s sabo in s svojim Bogom.

Župnik Ciril Bergles je o Vašem umetniškem ustvarjanju napisal: "Že v dijaških letih je Cukala očarala skrivnostna govornica poezija. Poezija mu pomeni možnost, dotikati se Boga in njegovega Stvarstva. Pesnik se pogosto sprašuje o smislu svojega pesnikovanja. O namenu svojega duhovnega misijonskega poslanstva. Nikoli ne podvomi v njun visoki cilj."

Poleg poezije je tudi slikarstvo sestavni del Vašega življenja...

To pa je splet raznih priložnosti. Ko sem pisal o dogodkih iz svojega misijona, me je moj dragi prijatelj Rado Lenček iz Argentine spodbudil, naj napišem nekaj za misijonski list, češ da ljudje radi berejo moje članke. Gospod Jurčec, ki je bil tudi literat, je prebral nekatere moje spise in menil, da je to literatura. To me je spodbudilo k pisanju. Tako sem se srečeval z uredniki *Meddobja* v Argentini, potem z *Mladiko* v Trstu, z *Zvonom* na Koroškem. Tudi v *Družino* sem včasih kaj napisal, sodeloval sem z *Novim svetom* in s *Katoliškim glasom*, ki je sedaj *Novi glas*. Zdelo se mi je, da tako vzdržujem neko vez z domovino, s Slovenijo. Na ta način sem tudi ohranil svojo govorico, svoj materni jezik, saj bi bila velika škoda, če bi pozabil to, kar me je učila mati, kar sem dobil od doma, posebno pa v škofovih zavodih svetega Stanislava, pa tudi med pogovori s svojimi sobraty in prijatelji v Sloveniji.

Vaša slovenščina je res tekoča in lepa, kar je prava redkost za nekoga, ki že 50 let živi daleč od doma. Kako ohranjate stik s Slovenijo in s slovensko besedo?

Mislim, da sem zdaj dolžan, da se javno zahvalim za ves slovenski tisk, ki ga dobivam: to je *Družina*, *Ognjišče*, *Mladika*, *Novi svet*, *Novi glas*, koroški *Zvon* in pa knjige, ki mi jih zvesto pošilja nečakinja Metka. Ob večerih, ko imam čas, ko ljudje ne prihajajo več k meni, se lahko "hranim" s tem, kar mi daje Slovenija. In to je veliko. S tem dobivam velike spobude, literarne in duhovne. Čez dan zbiram najlepše misli, ki jih dobivam iz Slovenije in jih potem povem sestram, katerim mašujem vsak dan po samostanih.

Po enomesečnem bivanju v Sloveniji se sedaj spet vračate v Indijo. S kakšnimi občutki odhajate in kakšne načrte imate v bližnji bodočnosti pri Vašem misijonarskem delu?

Na drugi del vprašanja bi rajši odgovoril, kakor na prvega. Nadaljeval bom, kar je Bog začel v meni in kar sem potem z Njegovo pomočjo in s svojim sodelovanjem skušal tudi nadaljevati, to je pričevanje. Kar pa zadeva prvi del vprašanja, slovo je vedno nekaj težkega, je pa tudi nekaj nujnega. Mi se pravzaprav v svojem življenju vedno poslavljam. Slovo je obenem tudi nekaj slovesnega, ni samo nekaj žalostnega. S seboj bom odnesel čudovito lepe vtise. Sanjalo se mi je, da bom morda še enkrat videl Slovenijo, Rim in te prelepe slovenske kraje. Vse se je uresničilo, čeprav skorajda nisem več upal, da se bo to zgodilo. Sanjal sem, upal pa ne. Imel pa sem še eno posebno željo: rad bi še enkrat videl sneg. Tudi ta želja se mi je izpolnila, zato najprej slavim Očeta v nebesih, ki me je poslal sèm. Dodal bi samo še tole: priporočam se vsem vam in vašim molitvam, kajti kar sem doslej naredil in kar še bom, je sad molitev in žrtev misijonskih prijateljev in vseh tistih, ki morda trpijo za misijone in ne vemo zanje. Moja hvaležnost gre do vsakogar, s katerim sem se srečal ali si dopisoval z njim, kajti apostolat pisem je zame nekaj zelo važnega, to je tesna povezava z mojo domovino, zato obljubljam, da bom še naprej v stiku z vami vsemi.

Z Jožetom Cukaletom se je v 3. številki *Mladike* leta 1992 pogovarjala tudi naša sodelavka in urednica Zora Tavčar. Njen intervju je izšel kasneje v knjigi *Slovenci za danes*, II. del.

Ko se v listopadu rešeljika sleče

So lahki kot misel, prihajajo, odhajajo, svetlo modri, z belim pudrom na ličkih in temnim klobučkom na glavi, ti nomadski in večno seleči se plavčki iz družine sinic; tistih pa, ki imajo šopek namesto kapice, se je prijelo nežlahtno ime pezdičevka, pa one nič ne marajo za to, bogve, s kakšnimi imeni se sporazumevajo o nas ljudeh! Ljubijo mraz in svežino, zato s svojim nenadnim prihodom in z bliskovitim letom zelo točno naznanijo padec temperature, tudi če nas iznenadi sredi poletne vročine; pravzaprav nas ne bi smel iznenaditi, saj so ga napovedali plavčki, ki o vremenu vedo skoraj vse in, kdo je pa kriv, če se mi še nismo naučili brati teh ptičjih novic?

Človek jih največkrat ne vidi, ali pa se obregne, češ kaj hočejo zdaj ti vsiljivi ptiči, kaj prav vse da morajo onesnažiti? Toda tu in tam je še kakšno pozorno in ljubeče oko, je tičnica pripeta na drevo, je mrežica z belo mastjo, orehi in pinjolami.

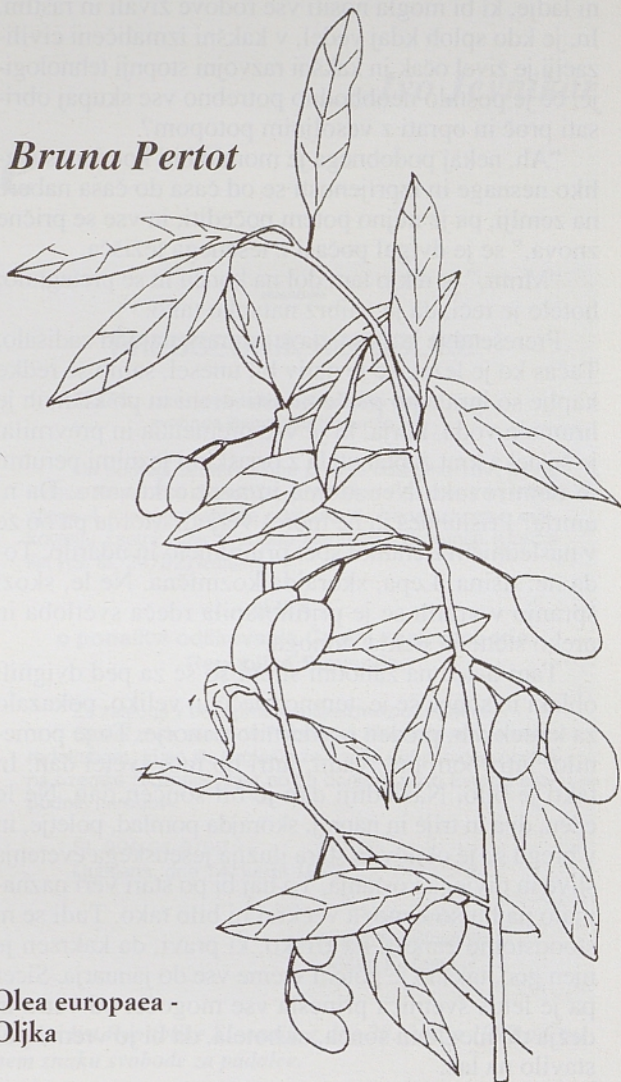
Letos je družčina pricingljala in prižvižgala že na pol oktobra in komaj se je posedla po vejah, že je zavelo ledeno, enkrat dol s hriba in enkrat od morja. Sonce se je skrilo, zalili so nas prvi jesenski nalivi, listje je ustvarilo prve pisane preproge ob nogah grmovnic in dreves.

Odšel je kobilar na svoj Madagaskar, odšle so lastovice, ker vse, kar je prišlo, potem gre in ne veš, če se vrne še kdaj, odšle so lastovice, divje gosi so zagagale v pozdrav ter v trikotni jati rezale zaliv tja proti jugu, kjer bodo dnevi daljši in toplejši. Kukavica pa ni šla, obležala je prestreljena pod borom, ne bo se več dvignila v let, ne prišla na svoj cilj. Ne bo. Ker, dokler bo vzhajalo in zahajalo sonce, bo kot senca izvirnega greha, kot bolezen, potres in kot huda ura, se pravi bo vedno na svetu lovec, ki mu igra srce ob strelu, ki utiša in ustavi srce lepe ptice.

Prišel je vrtnar, jo pokril z vejicami in listjem in prgiščem komposta, razbijanje v sencih se mu je nekoliko uneslo: "Nekoč boš nekje tudi ti poveljučana pela v zborih nesluteno lepih ptic in drugih živali, saj ne more biti, da bi tam živeli brez vas, brez dreves in cvetic, brez vsega, kar nam je bilo tu zaupano v varstvo."

Nato se je umaknil v brlog. Pravi brlog, ker pravi vrtnar nima rad lepih, iz lesa izrezljanih hišic; njegovo zatočišče mora biti nizko, med nekdanje hrsteljeve zidke stisnjeno, s pločevinasto streho in s prastarimi škripajočimi vrati. Najsrečnejši je tisti, ki ima ob vhodu korito iz laporja, kjer se zbira deževnica ali celo voda iz podzemne žile. V kotu je nekaj, kar naj bi bilo ognjišče, vsekakor se v tej luknji v zidu iskri žerjavica in

Bruna Pertot

*Olea europaea -
Oljka*

nič ni zakajeno, prav lepo vleče nekam navzgor, ne bi vedel kam.

Vrgel je kostonje v žerjavico ter se zleknil na lesen pograd in, šele ko je iztegnil noge, je otipal mehko toploto in dvoje parov zelenkastih ogljev se je ljubeče zazrlo vanj.

"No no no, saj je prostora za vse," je rahlo potrepil z golim stopalom navzdol. "No, no, morda pa bo tudi kaj za pod zob, samo da posušimo nogavice in se malo ogrejemo!"

Odgovorilo mu je odobravajoče predenje, eno mladičevsko visoko, drugo pa basovsko in zrelo. Godila mu je ta topla mačja prisotnost, ki mu je vendarle ogrela stopala, potem ko je dolge ure prečepel v blatu in megli in preplel gredo rdečih glavic zimskega radiča.

Toda njiva je zdaj kot umita, dračje sežgano, na zasilnih policah pa, v lončkih, škatlicah od vžigalic, v starih, izdolbenih in olesenelih bučah pa lepo shranjena mlada semena za prihodnjo setev. Nekaj podobnega

je moral imeti Noe, skrbno spravljenega v kakšni dragoceni skrinji, s semeni in primerki vsega živega, saj je ni ladje, ki bi mogla nositi vse rodove živali in rastlin. In, je kdo sploh kdaj vedel, v kakšni izmaličeni civilizaciji je živel oče in kakšni razvojni stopnji tehnologije, če je postalo neobhodno potrebno vse skupaj obrišati proč in oprati z vesoljnim potopom?

“Ah, nekaj podobnega je moralo biti kot danes, veliko nesnage in izprijenosti se od časa do časa nabere na zemlji, pa je nujno potem počediti, in vse se prične znova,” se je dvigal počasi z lesenega ležišča.

“Mrmr,” je reklo tam dol na koncu in se pretegnilo; hotelo je reči, da je najbrž natanko tako.

Prerešetal je kostanj, da je zaprasketalo in zadišalo. Tačas ko je ležal, se je naliv bil unesel, samo še redke kaplje so igrale po pločevinasti strehi in po klancih je hrumela voda, burja, ki je vse premetala in prevrnila, je še nekajkrat zaplahutala z orjaškimi jeznimi perutni in obmirovala. Nenadoma in nepričakovano. Da ni umrla? Prisluhneš in ne moreš verjeti. Morda pa bo že v naslednjem trenutku spet prihrumelo in udarilo. Toda ne: tišina. Lepa, skorajda kozmična. Ne le, skozi špranjo v vratih se je pritihotapila rdeča svetloba in preko stene je stekla stonoga.

Tam daleč na zahodni strani so se za ped dvignili oblaki in sonce se je, temno rdeče in veliko, pokazalo za kratek dih, preden je zdrknilo v morje. To je pomenilo: jutri bom tu z vami, jutri bo moj svetel dan. In tako je bilo. Naslednji dan je bil sončen dan. Ne le eden, dva in trije in naprej, skorajda pomlad, poletje, in v bregu se je obnovila stara iluzija jesenskega cvetenja slive in divjega kostanja. To naj bi po stari veri naznanjalo najhujšo zimo, a večkrat ni bilo tako. Tudi se ni stoodstotno zanesti na Urško, ki pravi, da kakršen je njen god, takšno je potem vreme vse do januarja. Sicer pa je letos svetnica prinesla vse mogoče, od vetra in dežja do megle in sonca, ni hotela, da bi jo vreme postavilo na laž.

Iztekel se je vinotok, prišel vseh svetih in potem vseh mrtvih dan, morje in zrak pa vedno še poletno topla, v zatišnih paštnih so zorele oljke in na pločevinato streho brloga se je pričela usuvati sladka toča “oškurš”. Škorš pa je najlepši sredi novembra, okrog svetega Martina, ko mošt postane čudež vina.

Rumena lepota jesenov, rešeljik in divjih češenj je nihala in se osuvala, čim je dahnil široko. Bilo je lepo in ne bi se čudil, ko bi zaslišal glas: “Adam, kje si?”

Prav nič se ne bi skrnil. “Tukajle sem, Oče,” bi mu rekel. “Kako lepo si vse to naredil in uredil!”

“Tudi to, da ti bo treba miniti, tebi in vsemu temu?” “Da, da, tudi to, tudi to, da moramo v zemljo kot seme in tam preminiti in potem šele vzkleti, saj taki kot smo... bilo bi prav strašno, ko bi morali živeti večno.”

Prisluhnil je vetru in bilo je komaj slišno šelestenje, a listje se je še naprej ločevalo od vej in se spuščalo na tla, prav kakor mora biti v listopadu, saj jesen je jesen, četudi sta se češplja in divji kostanj za nekaj ur pokrila s cvetjem.

Dušan Pertot osemdesetletnik

Dušan Pertot v Donizettijevi operi *Don Pasquale* (*Ernesto*).

4. novembra 1999 je praznoval osemdesetletnico sodelavec radijske postaje Trst A operni in koncertni pevec tenorist Dušan Pertot.

Po rodu je iz nabrežinske rodbine Pertotov. Leta 1945 je v Ljubljani diplomiral na pravni fakulteti univerze in leto kasneje na Akademiji za glasbo. Od leta 1946 dalje je vedno pogosteje nastopal pred mikrofoni tržaške radijske postaje. Pevskih oddaj, kjer je nastopal bodisi kot solist, bodisi v sporedih ljudskih pesmi v duetih in pevskem kvintetu, je bilo do leta 1955 čez petsto. Dušan Pertot je bil tudi organizator glasbenih oddaj, pisec mnogih predavanj in člankov, prevajalec in avtor številnih priredb za radijske igre, med katerimi naj omenimo dva velika romana iz svetovne literature: Moby Dick pisatelja Melvilla in Dumasov roman Grof Monte Cristo. Za otroke je napisal vrsto dramatiziranih pravljic in med njimi ciklus desetih oddaj “S pravljico okrog sveta.” Ves svoj humor, ki ga ni bilo malo, je strnil v lik Pavlihe, napol otroka in napol lutke v dolgoletni oddaji “Mamica pripoveduje”. Tu je vsak teden nastopal s svojo ženo Leo Pertot in je otroške poslušalce tako zabaval, da še danes hrani velik kup pisem, ki so mu jih pisali otroci.

Leta 1949 je Dušan Pertot začel nastopati kot tenorist tudi v inozemstvu, najprej v Švici, kjer se je kmalu uveljavil kot interpret solističnih partij v kantatah in oratorijih. Od teh naj omenimo le nekatere največje: Bachov Pasijon po svetem Mateju, Händlov Mesija, Mozartov Requiem, Haydnova oratorija Stvarjenje in Letni časi.

Njegovo delovanje je obsegalo tudi opero, kjer je bil ne samo na gostovanjih, temveč tudi tri leta stalen član opernega gledališča v Luzernu v Švici, nato pa pet let v Innsbrucku v Avstriji. Na tem področju je štel za svoje najboljše interpretacije tenorske vloge v Mozartovih operah *Così fan tutte*, *Don Juan* in *Beg in seraja*.

Od leta 1960 dalje je bil angažiran pri radijski postaji Italijanske Švice v Luganu, kjer je sodeloval pri poklicni pevski skupini, ki je za deset svojih plošč prejela v Parizu veliko nagrado za najboljše posnetke. Te plošče in nešteti drugi posnetki so vsebovali številna prava odkritja pozabljenih mojstrov iz 17. in 18. stoletja. Po dvanajstih letih tega delovanja je jubilar postal, vedno pri Radiu v Luganu, urednik glasbenih oddaj.

Dušan Pertot, ki od tedaj živi v tem švicarskem mestu, se z veseljem spominja te svoje živahne, lahko bi rekli neutrudne in uspešne delavnosti tako v Trstu kakor v inozemstvu.

Priznanja za primorske padalce

Ivo Jevnikar

Dne 9. novembra je bila v Škrbini na Krasu pomembna slovesnost pred ploščo, ki na rojstni hiši Miloša Adamiča spominja na usodo primorskih padalcev, ki so padli med vojno, ali pa so, tako kot on, po vojni postali žrtve neosnovanih sumov, ideoloških predsodkov in revolucionarnega nasilja takratnega režima.

Že lani je na 11. november, ko se v Veliki Britaniji spominjajo svojih padlih vojakov, dal pobudo za komemoracijo v Škrbini nekdanji kapetan britanske posebne službe SOE, časnikar John Earle, ki živi v Trstu. Želel je, da bi se padalcev spomnila tudi angleška stran. Spregovoril jim je v spomin in v imenu veteranske organizacije Special Forces Club iz Londona položil pred ploščo lovorov venec z makovimi cvetovi, kot je to navada v Veliki Britaniji.

Letošnja komemoracija je kljub delavniku prerasla v široko proslavo.

Novosti sta bili, kar zadeva angleško stran, prisotnost in nagovor britanskega veleposlanika v Ljubljani Davida Andrewa Lloyda, ki ga je v uniformi spremljal vojaški ataše, pristojen za Slovenijo, polkovnik Ashley R. Manton z Dunaja. V slovenščini pa je govoril John Earle, katerega misli objavljamo posebej.

Kar zadeva bivše borce, pa je treba ob prisotnosti številnih domačih predstavnikov in prekomorcev s prapori poudariti pomenljivi nagovor člana glavnega odbora Zveze združenj borcev Toneta Poljšaka, ki ga tudi objavljamo v celoti.

Britanski veleposlanik David A. Lloyd govori v Škrbini.

PRESEDNIK REPUBLIKE

2370. Ukaz o podelitvi odlikovanja Častni znak svobode Republike Slovenije

Na podlagi sedme alineje prvega odstavka 107. člena ustave Republike Slovenije, prve alineje 3. člena in tretje alineje 4. člena ter prvega odstavka 7. člena zakona o odlikovanju častni znak svobode Republike Slovenije (Uradni list RS, št. 24/92) izdajam

U K A Z

o podelitvi odlikovanja Častni znak svobode Republike Slovenije

Za zasluge v boju proti nacifašizmu podeljujem Častni znak svobode Republike Slovenije »slovenskim rodoljubom, ki so jih angleški zavezniki kot padalce poslali na ozemlje Slovenije, kjer so se borili za novo Evropo svobodnih narodov«.

Št. 996-01-5/99
Ljubljana, dne 14. junija 1999.

Predsednik
Republike Slovenije
Milan Kučan l. r.

Uradni list Republike Slovenije z dne 28. junija 1999 o Častnem znaku svobode za padalce.

Glede odnosa slovenskih oblasti je bila pomembna uvodna beseda župana iz Komna Uroša Slamiča, ki se je poklonil žrtvam in med drugim ugotovil, da njihova smrt ni bila zgolj "napaka", temveč sad revolucije.

Prisotne pa je zlasti prijetno presenetila vest, da je slovenski predsednik Milan Kučan odlikoval "slovenske rodoljube, ki so jih angleški zavezniki kot padalce poslali na ozemlje Slovenije, kjer so se borili za novo Evropo svobodnih narodov," s Častnim znakom svobode Republike Slovenije za zasluge v boju proti nacifašizmu, kot piše v uradnem sporočilu.

Do sklepa je prišlo že junija, vendar se to ni razvedelo, ker še ni prišlo do simbolne razglasitve. Pobudniki za državno odlikovanje so sicer predlaga-

Otroci iz osnovnih šol v Komnu in Štanjelu. Pri mikrofonu predsednik vaše skupnosti Škrbina Boris Pipan.

li, da bi ga podelili vsakemu pogrešanemu in preživelemu padalcu posebej, vendar se je predsednik Kučan odločil za skupinsko odlikovanje, ki ga bo hranil Goriški muzej, za podelitev pa bodo priredili posebno slovesnost ob prisotnosti svojcev in še živečih padalcev.

Na slovesnosti v Škrbini sta kratko spregovorila še Ivo Božič v imenu preživelih padalcev in Bob Plan kot nekdanji pripadnik ameriške misije v Sloveniji. Vence so položili Special Forces Club, štirje preživeli (Ivo Božič, Ciril Kobal, Stanko Simčič in Cvetko Šuligoj; peti živeči padalec je Venceslav Ferjančič v Argentini), Bob Plan in Zveza borcev. Ob spomeniku je bila tudi letos častna vojaška straža. Otroci iz osnovnih šol v Komnu in Štanjelu so peli in recitali. Spored je povezoval Boris Pipan kot predsednik vaše skupnosti Škrbina, ki je v stari šoli poskrbela še za domačo družabnost, tako da so se številni svojci preminulih in živečih rodoljubov ter drugi udeleženci lahko še malo pogovorili.

Nagovor Johna Earla

Drugič smo zbrani tukaj, da se poklonimo žrtvam, ki jih je prispevalo teh 18 mladih Slovencev. To nalogo opravljam v imenu Special Forces Cluba iz Londona. Njegovo geslo je "Spirit of Resistance" - "Duh odpora", torej odpora proti vsakemu zatiranju, vsakemu totalitarizmu, vsaki diktaturi; v tem primeru proti nacizmu in fašizmu.

To je bila borba, ki so jo za demokracijo vodili Angloamerikanci. V to borbo so bili vpleteni ti mladi domoljubi vse do največje žrtve, darovanja lastnega življenja. Izvežbali so jih Angleži, da bi postali del tistih sil, ki so nastopale ne samo v Sloveniji, temveč v vseh deželah, ki jih je zasedel sovražnik: od Poljske in Češkoslovaške do Francije, Nizozemske, Belgije, Danske in Norveške pa do balkanskih držav, torej Albanije, Grčije, takratne Jugoslavije, in do same Italije, kolikor je bila še pod fašizmom. Operacije SOE - Special

Operations Executive - pa so segale do Daljnega vzhoda proti Japoncem.

Special Forces Club je po drugi svetovni vojni ustanovila skupina članov SOE, da bi ohranjal njegovo tradicijo in njegove vrednote. Nekateri fantje, ki jih želimo danes počastiti, so pripadali SOE, drugi pa ISLD ali Intelligence Service. Med temi so tudi tisti, ki so jih kot prve spustili s padali, da bi pripravili pot za prihod britanskih misij na Primorsko. Pri tem je prav, da se spomnimo tudi imen nekaterih britanskih častnikov, ki so bili poslani k poveljstvom osvobodilnih sil na tem območju in potem k IX. korpusu. Med temi častniki so bili major Neville Darewski, kapetan Davies, major Wood, kapetan Gibbs, kapetan Lambie - vsi ti so pripadali SOE - in pa major Watson, kapetan Craig, major Lyall Smith, ki so pripadali ISLD.

Ko se je vojna končala, se je večji del Britancev vrnil v svojo domovino in k svojim družinam, da bi nadaljeval z normalnim življenjem. Ti mladi Slovenci pa ne. Naš dolg do njih je zato toliko večji, tak, da ga z besedami sploh ne moremo izmeriti. Slava jim!

Nastop Johna Earla.

Nagovor člana glavnega odbora ZZB NOV Slovenije Toneta Poljšaka

Spoštovani!

Stojimo pred ploščo, ki je obenem simbol, spomin in opomin.

Smrt vsakega domoljuba je nekaj veličastnega in je postavljena izven časa ter prostora. Če pa je smrt nastopila zaradi zmote, omejenosti pojmovanj ter prevladovanja ene same ideje nad splošnim domoljubjem, potem je to poleg vsega drugega tudi tragika.

Resnična tragika je, da se tu spominjamo skupine mladih mož, ki so vsa svoja dejanja posvetili domovini tudi v daljni tujini ter se vanjo vrnili kot borci proti najhujšemu zlu stoletja, ki se izteka. To njihovo hotenje in dejanje pa ni bilo nagrajeno z zahvalo, ampak z obtožbami ter s tragično odločitvijo o njihovem izginotju.

Zveza združenj borcev, ki jo na tej svečanosti predstavljam, ni več nekdanja družbeno politična organizacija in je v svoji preobrazbi v del sodobne civilne družbe zmogla kritično presojo svojih in drugih zmotnih ravnanj v preteklosti. Še posebej pa smo že pred več kot desetimi leti izrazili obžalovanje, kasneje pa tudi obsodili izvensodne poboje po zmagi nad fašizmom in nacizmom.

Med taka obžalovanja vredna dejanja sodijo tudi tragične usode dvanajstih tako imenovanih britanskih padalcev, za tem pa slovenskih partizanov.

Naša organizacija se že več kot deset let prizadeva za povrnitev njihovega dobrega imena ter popravo krivic, ki so bile storjene njim in njihovim svojcem. Ob petdesetletnici zmage smo jih posthumno javno sprejeli med svoje članstvo. Vseskozi pa smo podpirali tudi njihovo rehabilitacijo in primerno odlikovanje, ki sta v pristojnosti države.

Danes polagamo vence njim v spomin in Zveza borcev se jim klanja tudi kot svojim članom.

Naj to in podobna dejanja prispevajo k splošni zavesti, kako krute so vojne in kako krhek je lahko mir.

Slava njihovemu spominu!

Bili so domoljubi z veliko začetnico!

Dragoceni podatki o padalcih

V tej rubriki je bilo večkrat omenjeno magistrsko delo zgodovinarke Ljube Dornik Šubelj, ki sedaj vodi nekdanji Arhiv Ministrstva za notranje zadeve (zdaj Oddelek za dislocirano arhivsko gradivo III Arhiva Republike Slovenije), o Ozni za Slovenijo iz leta 1994. V njem med drugim obravnava ali pa omenja tudi vrsto dokumentov o padalcih. Na podlagi te študije sem poiskal več izvornikov, ki sem jih objavil v tej rubriki od leta 1997 dalje, ob nadaljnjem pregledovanju nekaterih izmed 154 fascikov izvirnega arhiva Ozne pa našel še drugo zelo zanimivo gradivo.

Zdaj je študijo izdal v knjižni obliki na 250 straneh z naslovom *Oddelek za zaščito naroda za Slovenijo* (Ljubljana 1999) Arhiv Republike Slovenije v Ljubljani. Imensko kazalo omogoča hitro iskanje mest, kjer se obravnavajo padalci.

POPRAVEK

V prejšnji številki *Mladika* je prišlo v napisu pod sliko na str. 179 do napake, za katero se prizadetim opravičujem. Pravilno in dopolnjeno je treba brati: Avtor spominov, rajni Franc Vidrih (1922-1983), sedi na levi, sledijo proti desni njegova žena Roza, rajna zakonca Ivanka in Miro Širca iz Mavhinj, Vidrihov sin duhovnik Gabrijel (takrat bogoslovec) in Vidrihova svakinja Marta Žorž. Slika je bila posneta 1. januarja 1976 pri Vidrihovih v Podragi.

LJUBA DORNIK ŠUBELJ

Oddelek za zaščito naroda za Slovenijo

Platnica zgodovine Ozne v Sloveniji do 15. maja 1945, ki jo je napisala mag. Ljuba Dornik Šubelj.

Iz delovanja Društva slovenskih izobražencev

O problemih in dilemah zamejskega športa so govorili (z desne) Joži Peterlin, Jure Kufersin in Bojan Pavletič; na desni akademik dr. Kajetan Gantar v DSI

Letošnja redna sezona Društva slovenskih izobražencev se je začela v začetku oktobra, ko so na prvi ponedeljek v mesecu predstavili knjigo prof. Tomaža Pavšiča "Ob stari meji". Knjigo je predstavil dr. Drago Štoka, odlomek iz nje je prebral Livij Valenčič, prisoten pa je bil poleg avtorja tudi založnik Damijan Bogataj. Naslednji ponedeljek, 11. oktobra, so v Peterlinovi dvorani pripravili pogovor o problemih in dilemah našega špor-

ta. Pri okrogli mizi na to temo, ki naj bi bila nekaj uvod v proslavo 130-letnice Južnega Sokola, so sodelovali Bojan Pavletič, predsednik ZSŠDI Jure Kufersin in Ivan Peterlin. V ponedeljek, 18. oktobra, je bil gost društva dr. Janko Kos, ki je predaval na temo "Duhovna zgodovina Slovencev". Tudi v ponedeljek, 25. oktobra, je bil gost večera v Peterlinovi dvorani akademik iz Ljubljane in sicer prof. dr. Kajetan Gantar, ki je govoril

o problemih dvojezičnosti v antičnem Rimu.

Pred začetkom letošnje sezone DSI je bila v četrtek, 30. septembra, lepa slovesnost, ko so se na žalni seji spomnili rajnega pesnika Vinka Beličiča. O njem so s toplimi besedami spregovorili Saša Martelanc, ravnatelj Liceja F. Prešeren prof. Tomaž Simčič in škofov vikar za Slovence v Gorici dr. Oskar Simčič.

Ponedeljkovi kulturni večeri DSI so vsak ponedeljek ob 20.30 v Peterlinovi dvorani v Donizettijevi ulici št. 3 v Trstu.

KIPI V LESU

To je naslov razstave Bogomile Doljak, ki so jo oktobra odprli v tržaški občinski galeriji. Izšel je tudi katalog. O umetnici je govoril likovni kritik Claudio Martelli.

KONCERTNA SEZONA V TRSTU

Glasbena matica je začela s svojo tržaško koncertno sezono 19. oktobra v evangeličanski cerkvi. Nastopil je komorni orkester Pro arte iz Ljubljane pod vodstvom Nade Matošević. Kot solista sta nastopila Tržačana violinist Črtomir Šiškovič in altistka Nora Jančkovič.

Damijan Bogataj, Tomaž Pavšič in Drago Štoka na prvem večeru DSI v letošnji sezoni.

Deveti Primorski dnevi na Koroškem

Od nedelje, 10. oktobra, do nedelje, 17. oktobra, so bili v raznih krajih Koroške tradicionalni Primorski dnevi, ki jih izmenično na Koroškem in Primorskem prirejajo Krščanska kulturna zveza iz Celovca, Zveza slovenske katoliške prosvete iz Gorice in Slovenska prosveta iz Trsta. Kulturne dneve na Koroškem so tokrat začeli glasbeniki tržaške skupine Gallus Consort, ki so v nedeljo zjutraj sodelovali pri nedeljski maši v Slomškovem domu v Celovcu. Popoldne pa so imeli v Goršetovi galeriji v Svečah koncert nabožnih pesmi pod naslovom "Adoramus". Zelo odmeven je bil med tednom v torek in sredo nastop tržaškega pesnika Miroslava Košute, ki je bral svoje pesmi na ljudskih šolah v Bilčovsu, Selah, v ljudski šoli Mohorjeve in na javni dvojezični šoli v Celovcu. Pri Cingelcu na Trati pa je bilo v petek, 15. oktobra, tradicionalno srečanje glasbene šole iz Celovca in Glasbenega centra Emil Komel iz Gorice. Isti dan je na Višji šoli za gospodarske poklice v Št. Petru pri Št. Jakobu nastopil za tamkajšnje dijake tudi tržaški pisatelj Alojz Rebula, na sedežu Krščanske kulturne zveze v Celovcu pa sta urednika Mladike Marij Maver in Sergij Pahor predstavila založbo Mladiko in njene najnovejše publikacije. Predstavitve v obliki tiskovne konference so se udeležili vsi slovenski mediji na Koroškem. Tradicionalne Primorske dneve na Koroškem je sklenila igrska skupina prosvetnega društva Štandrež s komedijo "Zares čuden par", ki so jo igrali v župnijski dvorani v Globasnici.

Knjigi Borisa Pahorja

Zadnjo izvirno knjigo tržaškega pisatelja Borisa Pahorja, ki je izšla pri Cankarjevi založbi v Ljubljani pod naslovom Zibelka sveta, sta 6. oktobra predstavila v Tržaški knjigarni književnica Ivanka Hergold in urednik Zdravko Duša. Večer je obogatila kitaristka Elisa Komar.

Medtem je pri francoski založbi Des Syrtes izšel izbor 14 prevedenih Pahorjevih novel. To je že četrta Pahorjeva knjiga v francoščini.

Posl. Luciano Caveri v Trstu

Večer s posl. Caverijem na Opčinah 28. oktobra. Od leve: Andrej Berdon, Luciano Caveri, Damijan Terpin.

Valdostanski poslanec Luciano Caveri, ki v Rimu že dolgo izkazuje solidarnostno pomoč Slovincem in v poslanski zbornici zagovarja stališča Slovenske skupnosti glede zaščitnega zakona, je bil 28. oktobra gost deželnega vodstva SSK v Trstu. Imel je tudi zelo dobro obiskan diskusijski večer v Finžgarjevem domu, ki ga je uvedel deželni tajnik SSK Andrej Berdon, sklenil pa podtajnik Damijan Terpin.

Smrt dveh velikih slovenskih misijonarjev

Na Rakovniku v Ljubljani je na 95. rojstni dan, 30. septembra, umrl znani upokojeni salezijanski misijonar Andrej Majcen. Rodil se je leta 1904 v Mariboru. V duhovnika je bil posvečen leta 1933. Dve leti kasneje je odšel za misijonarja na Kitajsko, kjer je delal, dokler ga niso komunisti izgnali, nato je služboval v Macau, v Vietnamu in Južnem Vietnamu (22 let), v Hongkongu in na Tajvanu. Leta 1979 se je vrnil v Slovenijo in delal za misijone, dokler je mogel. Predstojnikom v Rimu je izročil 14 zvezkov zgodovine salezijanskih misijonov v Vietnamu, o misijonih pa je pisal tudi v slovenske liste.

V Dhyana Ashramu pri Kalkuti pa so 22. oktobra pokopali jezuitskega misijonarja, pesnika, pisatelja in slikarja Jožeta Cukaleta. Umrl je dan prej. Rodil se je 27. aprila 1915 na

Vrhniku in bil posvečen v duhovnika leta 1940. Bil je kaplan v Gornjem Logatcu, po vojni pa je v begunstvu stopil med jezuite in leta 1950 odšel v Indijo za misijonarja. Delal je pretežno v Bengaliji, na željo matere Terezije iz Kalkute, s katero je tesno sodeloval, pa nekaj časa tudi v Sovjetski zvezi, za tem še v Bangladešu. Bil je Slovenec in Bengalec, kot je zapisal p. Jože Kokalj v knjigi Pogovori ob Gangesu (Ljubljana 1989), ki vsebuje tudi dolg razgovor s p. Cukaletom, saj se je zelo vživel v novo domovino, do konca pa je v slovenske zdomske, zamejske, ko je to postalo mogoče, tudi v matične revije in liste pisal o misijonih ali v njih objavjal prozo in poezijo. Leta 1994 mu je celjska Mohorjeva izdala zbirko Naj se te s pesmijo dotikam. Bil je tudi cenjen sodelavec Mladike.

Proti smrtni kazni

Srečanje proti smrtni kazni v Finžgarjevem domu na Opčinah.

V okviru svetovne pobude Skupnosti sv. Egidija za ukinitve smrtnih kazni v jubilejnem letu 2000 je bilo 27. oktobra v Finžgarjevem domu na Opčinah srečanje z razpravo o tem tudi med tržaškimi Slovenci. Po uvodnih besedah Nadje Maganin in Sergija Pahorja je spregovoril predstavnik omenjene verske skupine Piergiacomo Baroni iz Novare.

SLAVISTI V CELJU

Od 7. do 9. oktobra so imeli slovenski slavisti svoj kongres v Celju. Posvečen je bil slovenskemu jezikoslovju danes in jutri. Nastopile so tudi tržaške slavistke Matejka Grgič, Rada Cossutta in Majda Kaučič Baša.

SVETNIKI

Že 29. julija so na Sv. Gori predstavili knjigo prof. Jožka Šavlija iz Gorice Slovenski svetniki - karantanski in slovenski svetniki in svetniške osebe. Založil jo je Radivoj Humar.

Pri Ognjišču v Kopru pa je izšla knjiga Svetnik za vsak dan. Napisal jo je Silvester Čuk, ki ima sicer o svetnikih svojo rubriko v Novem glasu v Gorici in na Radiu Ognjišče.

PLEČNIK V LONDONU

V Londonu so oktobra odprli razstavo Jože Plečnik in graditev prestolnice. Na ogled je bila v galeriji Združenja arhitektov na Bedfordskem trgu.

NOVA KNJIGA DR. EGIDIJA VRŠAJA

Pri Ognjišču v Kopru je na 304 straneh izšla nova strokovna knjiga tržaškega ekonomista in časnikarja dr. Egidija Vršaja z naslovom Jubilej 2000 in s podnaslovom: Moderna ekonomika, krščanska sociala, narodne manjšine. Predgovor je napisal upokojeni ljubljanski nadškof dr. Alojzij Šuštar.

To je osma, verjetno najbolj ambiciozna in v prihodnost zazrta avtorjeva knjiga. Prvih sedem je objavil v italijanščini in so obravnavale zlasti gospodarske odnose med Vzhodom in Zahodom ter gospodarstvo na meji med slovenskim in italijanskim svetom.

POSVET NA DOBROVEM

Na gradu Dobrovo v Brdih je bil od 7. do 9. novembra Znanstveni posvet o položaju in zaščiti manjšin v okviru evropskih integracijskih procesov, ki so ga priredili Ministrstvo za znanost in tehnologijo, Inštitut za narodnostna vprašanja iz Ljubljane, univerzi v Ljubljani in Mariboru ter občina Brda.

Med udeleženci je bil tudi južnotirolski evropski poslanec Michl Ebner. Pri eni izmed petih sekcij, posvečeni slovenski manjšini v Italiji, so sodelovali Emidij Susič, Milan Bufon in Ivo Jevnikar. Sprejeta je bila tudi sklepna deklaracija.

SLOVENSKI PRAVNI LEKSIKON

V Ljubljani je bila 6. oktobra prva predstavitev Slovenskega pravnega leksikona z nemškimi in italijanskimi ustreznici geselskih besed. Sestavil ga je dr. Pavel Apovnik iz Celovca. Za italijanski del sta poskrbela pravnikar Karlo Primožič in Aleksander Feri iz Gorice.

NAGRADA ŽIVI GRUDEN

Na svetovni dan učiteljev, 4. oktobra, je slovenski minister za šolstvo Pavel Zgaga v Narodni galeriji v Ljubljani podelil več nagrad Republike Slovenije za zasluge na šolskem področju. Odlikovana je bila tudi Živa Gruden kot ena izmed najbolj zaslužnih za dvojezični zasebni šolski center v Špetru v Benečiji.

SPOMENIK DR. LAVU ČERMELJU

Ob 110-letnici rojstva je Društvo za negovanje rodoljubnih tradicij organizacije TIGR Primorske postavilo spomenik narodnemu borcu in znanstveniku dr. Lavu Čermelju. Odkrili so ga 7. oktobra v Ljubljani v Toscaninijevem parku na Viču. Doprsni kip je izdelal Jakov Brdar. Na slovesnosti sta govorila ljubljanska županja Vika Potočnik in pisatelj Boris Pahor. Pel je Ljubljanski oktet.

V Kulturno informativnem centru je dr. Janez Stergar z Inštituta za narodnostna vprašanja postavil manjšo razstavo o Čermelju, Slovenska matica pa je istega dne pripravila simpozij o Čermelju kot fiziku in narodnem delavcu. Predavala sta dr. Janez Strnad in dr. Branko Marušič.

HMELJSKA PRINCESA IN 40 LET ZSKP

Zveza slovenske katoliške prosvete iz Gorice je svojo 40-letnico proslavila z zelo uspešno postavitvijo opere te Radovana Gobca Hmeljska princesa. Dirigiral jo je Hilarij Lavrenčič, režiral pa Adrijan Rustja. Premiera je bila 9. oktobra v Kulturnem centru Lojze Bratuž v Gorici.

SLIKAR LIVIO MOŽINA

Ob 30-letnici slikarskega dela je tržaški umetnik Livio Možina 9. oktobra odprl osebno razstavo v tržaški galeriji Rettori Tribbio. Prvič je razstavljal leta 1971 v Škednju.

Umrl Leon Štukelj

Dne 8. novembra, nekaj dni pred dopolnitvijo 101. leta, je v Mariboru umrl najstarejši olimpijonek na svetu in doslej najboljši slovenski športnik Leon Štukelj. Zadnja leta, ko je povsem odpadla povojna ideološka nastrojenost proti njemu, je bil, tudi zaradi dostojanstva, bistrine duha in klenne narodne zavesti, eden izmed najbolj priljubljenih Slovencev. Izrazi sožalja pa so v Slovenijo prišli z vsega sveta. Od njega se je v Mariboru poslovil tudi predsednik Mednarodnega olimpijskega odbora Samaranch.

Štukelj, ki je nastopal na olimpijskih igrah leta 1924, 1928 in 1936, je kot telovadec dosegel tri zlate, eno srebrno in eno bronasto olimpijsko kolajno. Leta 1996 je bil častni gost na otvoritvi 26. olimpijskih iger v Atlanti ob 100-letnici modernih olimpijskih iger.

130-LETNICA JUŽNEGA SOKOLA V TRSTU

V Kulturnem domu v Trstu je športno združenje Bor pod pokroviteljstvom krovnih organizacij SSO in SKGZ ter Združenja slovenskih športnih društev v Italiji 12. novembra slovesno proslavilo 130-letnico ustanovitve Južnega Sokola v Trstu in torej začetka organiziranega športnega udejstvovanja na narodnoobrambnem temelju med tržaškimi Slovenci. Udeležencem je spregovoril predsednik Bora Aleksander Rustja, pozdrave pa so izrekli številni predstavniki oblasti in športnega sveta. Naj omenimo le predsednika slovenskega parlamenta Janeza Podobnika in vladnega komisarja v Trstu prefekta De Feisa.

Ob jubileju je Bor izdal brošuro o svojih 40 letih dela, prof. Bojan Pavlič pa je napisal obsežno knjigo o Južnem Sokolu v Trstu.

PRETEKLOST SODOBNOSTI

To je naslov 198 strani debele knjige s podnaslovom Izbrana poglavja slovenske novejšje zgodovine, ki jo je uredil Zdenko Čepič, izdal Inštitut za novejšjo zgodovino v Ljubljani, založil pa Jožef Žlahtič s Pijave Gorice. Gre za zbirko sestavkov 17 zgodovinarjev, namenjeno šolnikom, a tudi gimnazijcem, ki se ne izogiba novim pogledom na preteklost.

VODNIK PO FONDIIH ARS

To je naslov novitete, ki jo je Arhiv Republike Slovenije predstavil 20. oktobra v Ljubljani, dobi pa se v knjižni obliki, na CD-romu ali na internetu. Urednik Vladimir Kološa je popisal vseh 1749 fondov in zbirk v arhivu, tudi v nedavno priključenih "dislociranih enotah".

FRANC ZLOBEC BISEROMAŠNIK

Tržaškemu duhovniku Francu Zlobcu, ki se je rodil 24. marca 1913 v Avberju, so v rojstni župniji 17. oktobra pripravili lepo slovesnost ob darovanju biserne maše. V duhovnika je bil namreč posvečen leta 1939 v Trstu.

14. FILM VIDEO MONITOR

Goriški Kinoatelje je oktobra pripravil že 14. pregled slovenskega filma, povezan z dvema razstavama, posvetom o nemški goriški igralki Nori Gregor in drugimi pobudami. Nagrado "Darko Bratina" je prejela Maja Weiss za reportažo Cesta bratstva in enotnosti.

MOZAIKI P. RUPNIKA V VATIKANU

Papež Janez Pavel II. je 14. novembra blagoslovil obnovljeno kapelo Odrašenikove Matere v papeškem zasebnem stanovanju v apostolski palači v Vatikanu. S 600 kvadratnimi metri mozaikov jo je v dveh letih in pol dela opremil slovenski jezuit, akademski slikar in teolog p. Marko Rupnik, ki v Rimu predava na dveh papeških univerzah in vodi središče za dialog z Vzhodom Aletti. Umetnika je izbral sam papež, ki ceni njegovo teološko in umetniško prizadevanje. Kritik Milček Komelj je o delu, ki pomeni veliko čast tako za p. Rupnika kot za Slovence sploh, 13. novembra napisal navdušen članek za Sobotno prilogo ljubljanskega Dela. O umetnini je v Rimu napovedana tudi monumentalna monografija.

MERMOLJEVA ZBIRKA

Pesnik in publicist Ace Mermolja je izdal novo pesniško zbirko Drobci na parketu. V Kulturnem domu v Gorici jo je 7. oktobra predstavila prof. Loredana Umek.

Mladinski zbor San Justo iz Argentine

Slovenski mladinski zbor San Justo iz Argentine, ki ga vodi Andrejka Selan Vombergar, je imel na svoji turneji med rojaki v Republiki Sloveniji, Italiji in Koroški 19. oktobra koncert v župnijski cerkvi na Opčinah. Še pred tem je pel pri maši. Pevci so imeli s seboj tudi svojo kvalitetno zgoščenko. V imenu Finžgarjevega doma jih je pozdravil predsednik Marij Maver.

Mladinski zbor iz San Justa v župnijski cerkvi na Opčinah.

RAZSTAVA O DOMOBRANCIH

Pod naslovom Mati, domovina, Bog so 20. oktobra v Muzeju novejšje zgodovine v Cekinovem gradu v Ljubljani odprli razstavo o slovenskem domobranstvu, ki jo je pripravila Monika Kokalj Kočevar s pomočjo Vanje Martinčiča. Na ogled bo do januarja. Izšel je tudi Zbornik razprav o domobranstvu na Slovenskem, za katerega so prispevali razprave Monika Kokalj Kočevar, Boris Mlakar, Vanja Martinčič in Gregor Tomc.

SLOVENSKI ZDRAVNIKI

Svetovni slovenski kongres je uspešno izpeljal drugo srečanje slovenskih zdravnikov, ki delajo doma in po svetu. Začelo se je 21. oktobra v Ljubljani, nadaljevalo pa v Novi Gorici. Tri okrogle mize so bile posvečene etiki in zdravstvu, depresiji in samomorom ter sodelovanju med zdravniškimi organizacijami. Odslej naj bi bila taka srečanja redno vsaki dve leti.

GORIŠKI NADŠKOF MED SLOVENCİ

Novi goriški nadškof msgr. Dino De' Antoni je sicer obiskal že nekaj slovenskih župnij, 21. oktobra pa se je udeležil posebnega srečanja s slovenski verniki v Kulturnem centru Lojze Bratuž v Gorici. Po pozdravu Franke Žgavec je Damjan Paulin predstavil sedanjo slovensko stvarnost na Goriškem, Lojzka Bratuž pa slovensko kulturo in jezik. Zapel je mešani zbor Sedej pod vodstvom Bogdana Kralja, Sara Rustja pa je zaigrala na klavir.

SPOMENIK ODV. JOŽETU DEKLEVI

Neugnano društvo TIGR je 24. oktobra postavilo na Kozini spomenik predvojnemu narodnemu delavcu in povojnemu zamejskemu politiku dr. Jožetu Deklevi. Kip je oblikoval Zmago Posega. Na slovesnosti sta bila na sporedu govor Milana Pahorja iz Trsta in kulturni spored. Pred tem je bil v Hrpeljah simpozij o liku in delu dr. Jožeta Dekleve. Govorili so Borut Rutar, Karlo Kocjančič, Lida Debeljak Turk, Milan Pahor in slavljencev sin Jože.

Ob tej priložnosti je društvo TIGR izdalo še knjigo zgodovinarja Boruta Rutarja o Deklevi.

PRAPOR V SOVODNJAH

V Sovodnjah ob Soči so 24. oktobra slovesno razvili novi, dvojezični občinski prapor. To sta opravila bivša župana Jožef Češcut in Vito Primožič. Govoril pa je sedanji župan Igor Pečtan.

IRENA BEDNARIK NAGRAJENA

Med 25 letošnjimi maturanti-odličniki iz vse Italije, ki so jim v Rimu podelili naslov "praporščak dela", je zasedla najboljšo mesto maturantka goriškega klasičnega liceja Trubar Irena Bednarik iz Števerjana. Prejela je tudi štipendijo za elitni študentski dom v Rimu. Praporščake dela so sprejeli predsednik republike Ciampi, predsednika senata in poslanske zbornice, bili pa so tudi pri papeževi avdienci.

NAGRADA ZA A. PREGARCA

Na natečaju Trst, etnije-poezije (lani je bil poimenovan po Pablu Nerudi) so 13. novembra v avditoriju tržaškega muzeja Revoltella podelili tudi tri posebne nagrade za že objavljeno poezijo. Eno je prejel pesnik in esejist Aleksij Pregarc iz Ricmanj za trojezično zbirko Moj veliki mali svet.

ZGOŠČENKA GODBE V. PARMA

Godba Viktor Parma iz Trebč, ki jo vodi kapelnik Leander Pegan, je 14. novembra predstavila v domačem Ljudskem domu svojo prvo zgoščenko. Založil jo je Livio Možina, ki ima v Trstu trgovino plošč. O CD-ju Pri nas na Krasu, o skladatelju Viktorju Parmi in o godbi, ki je po njem poimenovana, so spregovorili Katja Kralj, Paolo Petronio in Sveto Grgič.

HVALEŽNICA

Tradicionalna hvaležnica slovenskih tržaških vernikov pri Sv. Justu, ki je priljubljena priložnost za srečanje s tržaškim škofom, je bila letos 14. novembra. Pri obredu sta pela združeni zbor Zveze cerkvenih pevskih zborov pod vodstvom Edija Raceta in otroški zbor iz Brega pod vodstvom s. Karmen Koren. Veliko je bilo noš in skavtov ter skavtinj. Škof Evgen Ravignani je v pridigi poudaril zlasti poslanstvo kristjanov na področjih kulture, dela z mladino in izgrajevanja civilne družbe.

MURKOVA NAGRADA

Slovensko etnološko društvo je letošnje Murkovo nagrado 11. novembra podelilo Heleni Ložar Podlogar. Murkovi priznanji pa sta prejela Božidar Jezernik in Marjanca Klobčar.

NAJBOLJŠI ALPINIST

V Slovenijo se je 11. novembra vrnil alpinist Tomaž Humar, ki je v Himalaji prvi preplezal južno steno Daulagirija. Čeprav samega vrha ni dosegel zaradi prevelike nevarnosti, je splošno mnenje, da gre za nov mejnik svetovnega alpinizma. To je poudaril tudi sloviti plezalec Reinhold Messner, ki je Humarja pričakal na Brniku, da bi mu čestital. Sam je leta 1977 opustil poskus preplezanja južne stene Daulagirija, za njim pa ni poskusil nihče drug. Z Daulagirijem se je že leta 1954 kot prvi Slovenec, sicer kot član argentinske odprave, poskusil Dinko Bertonec. To je opisal v knjigi, ki jo je izdala Slovenska kulturna akcija v Buenos Airesu.

SVINČENI ČASI

Pri Mladinski knjigi je izšla knjiga časnikarja in esejista, nekdanjega političnega zapornika Viktorja Blažiča Svinčena leta. Gre za avtobiografsko in esejistično delo obenem, ki z analizo totalitarizma 70-ih let opozarja tudi na slabosti slovenskega značaja in mlade slovenske demokracije.

ŠOLSTVO NA KOROŠKEM

V šolskem letu 1999-2000 se na Koroškem udeležuje dvojezičnega pouka, obiskuje pouk slovenščine ali slovenske oz. dvojezične višje srednje šole skupno 3062 učencev in dijakov, kar je 130 manj kot lani.

Slovensko gimnazijo obiskuje 435 dijakov (lani 446), višjo šolo za gospodarske poklice 110 (lani 126), dvojezično trgovsko akademijo 128 (lani 125 dijakov). Na nemških srednjih šolah se je k pouku slovenščine prijavilo skupno 336 dijakov (lani 406).

SEZONA SSG

Slovensko stalno gledališče v Trstu je sezono 1999-2000 začelo 29. oktobra s premiero Zgodb iz Dunajskega gozda Ödöna von Horvatha v režiji Marija Uršiča. Ansambel se je po dovrstitvi glavnine obnovitvenih del končno vrnil v dvorano Kulturnega doma.

Aleksij Pregarc: Blagi izzivi - 30 let zapažanj

Pri založbi Branko - Jutro v Novi Gorici je izšla kritična knjiga tržaškega pesnika in književnika Aleksija Pregarca z naslovom **Blagi izzivi** in s podnaslovom **30 let zapažanj**. Gre za bežne in tudi kritične zapise o literarnih in kulturnih razmerah med slovenskimi izseljenci po svetu, zlasti v Argentini in v Avstraliji, kjer je Slovencev največ.

Spremno besedo v knjigo je prispeval Jože Pučnik, ki je zapisal, da tržaški književnik in dramski igravec Aleksij Pregarc že desetletja dejavno posega v slovensko kulturno življenje. S svojimi razpravami, članki, intervjuji, govori in predavanji spremlja in ocenjuje (vrednoti) predvsem tiste dogodke, ki neposredno oblikujejo življenje Slovencev izven matične domovine. Pričujoča knjiga prinaša hvalevreden izbor njegovih kritik, ocen in razmišljanj.

Slovenstvo in slovenski jezik sta vprašanji, okrog katerih se vrtijo tiste razprave in članki, ki dihajo največ zavzetosti. Tričetrdeset prispelkov odpira dileme slovenstva, slovenske identitete in slovenskega jezika. Pri tem ne gre le za osebno vero avtorja, ki je leta 1984 zapisal v intervjuju za Novi list: "Slovenski jezik je sredstvo, s katerim izpričujem in obnavljam svojo edino življenjsko ljubezen." Pregarc trdi, da je potrebno dosledno braniti slovenski jezik vedno in povsod, ker je temelj slovenstva in obstoja Slovencev v zamejstvu. Zato je pisal bojevito pismo visokemu funkcionarju iz Ljubljane, ki je leta 1984 pozdravil v Špetru beneške Slovence v italijanščini. Njegova pot med Slovence v Argentino in Avstralijo ga je potrdila v prepričanju, da živijo Slovenci svojo zgodovinsko razprtost v stiskah in jo mukoma rešujejo doma ali na tujem.

Pregarc je v svojih člankih spregovoril tudi o trpljenju Slovencev v času italijanskega potujčevanja pred drugo svetovno vojno. Ne izmika se tudi političnim vprašanjem, vse obravnava z odločnimi besedami in to daje njegovim spisom prepričljivost in verodostojnost.

Eden prvih pozitivnih člankov v knjigi nosi naslov *Sindrom Capuder*, v katerem govori o dr. Andreju Capudru, ministru za kulturo. Capuder je prevzel ministrstvo v težkih gospodarskih razmerah in s skromnimi sredstvi, zato ni mogel bogato deliti nagrad in podpor, kakor so delali njegovi predniki, zato ga vsi napadajo in kričijo: "Evropa zdaj!"

Poseben članek je avtor posvetil Pirjevčevi italijanski izdaji zgodovine *Il giorno di San Vito*. Delo je izhajalo več let na radiu, zato pravi pisec, da je Pirjevec "v nekajletnem nastajanju tipkopisa spotoma mehčal svoja zgodovinska tehtanja." Ponavlja: "Zgodovina je kruta igralka, zato ni izključeno, da se v naslovu Vidovdana ne vrinja Vidov ples. Še najraje ohranjam spomin na serijo Almanahov na tržaškem Radiu izpod peresa istega pisca. Pirjevec je prodoren opazovalec, ima lep, igriv in celo liričen jezik - pravi užitek. Škoda, da tega sklopa več ne ponavlja, medtem ko njegov niz Jugoslavija 1941-45 in

dalje do leta 1988 v ponovitvi že krepko zaudarja po trohnobi."

Aleksij Pregarc je napisal kritično in precej trdo poročilo o slavnosti za 50. obletnico pedagoškega liceja A. M. Slomšek, ki ga je priobčil v Novem glasu 1997. Zdi se mu, da so dijaki dostojno zrecitali besedilo *Prostor za vsakega - Un posto per tutti*, ki je bil na sporedu že pred dvema letoma, vendar bi bil primernejši kak živ prizorček, podatkovna naštevanja pa naj bi opravil kak dober bralec. Razočarala pa sta ga gosta večera Verč in Kobal.

Tudi piscu sta všeč, toda ne moreta nastopati povsod in vedno. "Drugega prizora," piše Pregarc, "bi si naša igralca ne upala prikazati tudi v Sloveniji, zlasti ne, če bi bila za to plačana..."

"Poleg skeča o zapitem župniku, ki zahteva vrnitev gozdov v Sloveniji, pa je bil obsojanja vreden sklepni nastop s parodiranjem slovenske narodne himne. Zaman bi iskali npr. Italijana, ki bi svoj Inno di Mameli tako prostaško preoblikoval."

Dalje piše, da je osrednja slovenščina med vojnami tako napredovala, da povojni zamejski slovenski štu-

Vsaka slovenska družina
ima na mizi
mladiko

dentje niso mogli razumeti profesorjev, ki so prišli kot begunci iz Slovenije. Ni bilo tako hudo, ker sem sam poučeval slovenščino in smo se s študenti dobro razumeli in jih tudi hitro toliko naučili, da so na koncu leta skoraj vsi pisali šolske naloge pozitivno. Na Trgovski akademiji sem poučeval slovenščino od začetka do upokojitve, že 1949 smo ustanovili dijaške **Literarne vaje**, v katere so dijaki sami pisali in jih vzdrževali. Torej je bilo znanje slovenščine zadostno, saj si take revije niso mogli privoščiti niti v Sloveniji.

Veliko govori o Slovencih v Avstraliji in Argentini, kjer jih je veliko v raznih mestih, so organizirani in imajo tudi gospodarsko urejeno življenje.

Knjiga Aleksija Pregarca *Blagi izzivi* je zanimivo delo, saj prikazuje avtor življenje Slovencev doma in po svetu, njihove uspehe in tudi neuspehe. Govori odkrito in naravno, zna biti trd in nepopustljiv.

Pregarc je izdal sedem knjig pesmi, nekaj jih je dvojezičnih, ena trojezična, dve igri in več samostojnih razprav.

Pierre Lefèvre, Kristjani svetovne zgodovine

Ljubljana, Družina, 1998 - 71 str.

Pogosto se lahko zgodi, da o nekaterih svetnikih ali Kristusovih pričevalcih ne vemo prav veliko. To lahko velja za osebe, ki bi se rade približale krščanstvu, ali pa tudi za kristjane same, ki bi radi bolje spoznali duhovno pot svetnikov in mislecev.

Pierre Lefèvre je v ta namen sestavil lično knjižico žepnega formata: njen naslov je **Kristjani svetovne zgodovine**, preseneča pa nas s prikazom življenja in dela ne le mnogih svetnikov, temveč tudi t.i. laikov. Lefèvre je izbral vsega 41 likov in jih razvrstil v dve skupini. Najprej nam predstavi kristjane v prvem tisočletju: sem spadajo, med drugimi, Janez Krstnik, vsi štirje evangelisti in sveta Ciril in Metod; v drugo skupino pa je Lefèvre uvrstil kristjane v drugem tisočletju: tu srečamo velike redovne ustanovitelje, kakršni so bili Bernard iz Clairvauxa, Dominik in Frančišek Asiški, ob mogočnih likih mistikov in laikov, ki so živeli po krščanskih načelih. Tu nas Lefèvre preseneča, saj je v razdelek uvrstil celo vrsto osebnosti: Danteja in Ivano Orleansko, Bacha in Terezijo Deteta Jezusa, papeža Albina Lucianija in politika Roberta Schumana. Vsakemu izmed njih je Lefèvre namenil stran: ob skopih življenjskih podatkih (v glavnem se avtor omejuje na datum rojstva in smrti ter na poklic) je prikazal pomen oziroma razmišljanje posameznikov. Žal, pri vseh ni imel srečne roke: na primer, lik Frančiška Asiškega je dokaj medlo orisan, evangelijski navdih Roberta Schumana pri gradnji združene Evrope ni povsem jasen, Lefèvre bi kaj več lahko povedal tudi o Tomažu Kempčanu in njegovem spisu **Hoja za Kristusom**. Nekateri liki pa se veličastno dvigajo pred nami: človek 20. stoletja, ki večkrat tudi kritično gleda na vlogo krščanstva v našem času, mora z občudovanjem prebrati zapis o dveh nemških kardinalih - Michaelu

Faulhaberju in Klementu Avgustu von Galenu -, ki sta v dobi nacizma pogumno dvignila glas zoper Hitlerjevo rasno teorijo in zločine nad umsko prizadetimi. Tudi dobrohotna pedagogika Albina Lucianija, papeža Janeza Pavla I., je skrita v kratki anekdoti, ki bralca prevzame.

Pierre Lefèvre nam torej nudi vpogled v življenje in delo ljudi, ki so si v redovništvu ali laičnosti postavili za cilj življenje po krščanskih načelih. V teku branja lahko spoznamo, kako se krščanstvo mora uresničevati ne le v velikih dejanjih izjemnih ljudi, temveč tudi in predvsem v vsakdanjosti popolnoma navadnih ljudi.

Neva Zaghet

Frederick Copleston: Akvinski

Sv. Tomaž Akvinski je bil vse do 2. vatikanskega koncila ne samo vodilni, ampak tako rekoč uradni mislec katolicizma. Kolikor ga ni bila v tem ustoličila tradicija, ga je na vodilno mesto postavil konec prejšnjega stoletja papež Leon XIII. z encikliko **Aeterni Patris**. S tem je tomizem postal več ali manj obvezna filozofija katoliških teoloških fakultet. Vzporedno s to cerkveno pobudo pa je prišlo do tako imenovanega neotomizma ali neosholastike, se pravi poskusa oživitve Tomaževe filozofije v težnji, da bi se krščanska misel zoperstavila modernim miselnim tokovom, izhajajočih v glavnem iz ateističnih izhodišč.

V tej novi krščanski misli so se uveljavili številni preučevalci Akvinčeve filozofije, med katerimi velja omeniti predvsem tri, ki imajo danes svoje trdno mesto v evropski kulturi: belgijskega kardinala Merciera, francoskega laičnega filozofa Etienna Gilsona, prav posebej pa drugega francoskega laika, največjega tomista našega časa Jacquesa Maritaina.

Na Slovenskem je, kot je znano, zastopal neotomistično smer - in to s kakšnim izvirnim doneskom - teološki profesor Aleš Ušeničnik.

Po drugem vatikanskem koncilu pa se je katoliško miselno obzorje spremenilo. Odmaknilo se je Akvinskemu in se bolj odprlo modernemu filozofskemu dogajanju. Menda tomizem ni več obvezna filozofija niti na Gregorijanski univerzi, ki velja za idejno utrdbo katolicizma.

Tudi slovensko ozračje se ni moglo zapreti pred novimi miselnimi tokovi. Slovenija jim je bila še odprtejša, saj je imela za sabo skoraj pol stoletja državnega marksističnega enumja. Po eksistencializmu in strukturalizmu je v slovenski miselni prostor udrlo heideggerjanstvo, potem pa, ob poskušanju spajanja marksizma in psihoanalize, je kot zadnji udrl še lakanizem. Ves ta miselni udor, od eksistencializma naprej, je v bistvu prihajal v znamenju razvrednotenja tradicionalnih vrednot, praktično v znamenju miselnega, če že ne etičnega nihilizma.

Zato je razumljivo, da je na katoliškem miselnem obzorju začelo ponovno vzhajati - če že ne na cerkveni ravni, pa na kulturni - miselno sporočilo Tomaža Akvinskega. V založniškem pogledu je bila Tomaževa vrnitev prav razkošna: blok treh knjig, vsebinsko se dopolnjujočih, prevajalsko (v vseh treh primerih gre namreč za prevode) brezhibnih in oblikovno prikupnih. To so: izbor iz del sv. Tomaža delo pisatelja Chestertona **Sv. Tomaž Akvinski** in knjiga filozofa Fredericka Coplestona **Akvinski**.

Sijajni Chesterton je bil v tej rubriki že predstavljen. Naj steče beseda še o Coplestonu.

Frederick Copleston je Anglež kot Chesterton, po poklicu duhovnik - jezuit, ki se je v filozofskem svetu proslavil s svojo **Zgodovino filozofije**, ki je izšla že v mnogih izdajah. K Tomažu Akvinskemu je očitno pristopil v prepričanju, da gre za misleca, katerega sporočilo ima neminljivo vrednost in torej nagovarja tudi naš v glavnem nihilistični čas. Vendar pa Cople-

Jože Strgar: Od vrtnarja do župana

ston ne pristopa k Tomažu s kakšnim neofitskim fanatizmom. Kot zgodovinar filozofije ga ne samo gleda v širšem razvoju človeške misli, ampak zna tudi prisluhnuti proti njegovi metafiziki in se mestoma tudi sam distancirati od nekaterih njegovih stališč.

Po predgovoru se Coplestonovo delo členi v naslednja poglavja, tako rekoč v panoramski zajem Tomaževe misli: Uvod, Svet in metafizika, Bog in stvarjenje, Človek: telo in duša, Človek: moralnost in družba.

Glavni vtis, ki ga ima bralec ob tej knjigi, je vtis žlahtnega Tomaževega realizma. Ena od stalnic knjige je namreč, da vseskozi poudarja pomen, ki ga ima pri Akvincu človekovo čutno izkustvo končnih bitij. Akvinčeva metafizika se ne začinja iz apriornih pozicij kakor na primer Heglova, ampak pri snovnem svetu. Drug bralčev vtis je, da se metafizika le ne bo dala tako zlahka vreči s krova človeške misli, kakor menijo nekateri. Poglavje, ki posebno pritegne, se tiče Božjega obstoja in stvarjenja, prav posebej pa znamenito Tomaževo peteropotje, se pravi njegovih petih dokazov za obstoj Boga. Po Kantu ti dokazi v glavnem niso sprejeti. Copleston pa vidi njihovo utemeljenost, čeprav je sam udržan recimo do četrtega dokaza. Nič manj ne bo pritegnilo bralca, seveda tistega, ki ga takšna problematika zanima, poglavje o Človeku, na primer težko vprašanje, koliko je nesmrtnost duše filozofsko dokazljiva.

Coplestonova dikcija je jasna, lepo tekoča, angleško stvarna. Bralcu utegne biti žal, da s svojo študijo ni pritegnil še več modernih vizij modernih mislecev.

Pač pa je vesel zadnjega poglavja z zgodovinskim razgledom nad razvojem tomizma. Lepo bi ga dopolnjeval dodatek o slovenskem tomizmu. Vsekakor sta knjigi pridani tudi bistvena (a samo mednarodna) bibliografija ter seznam kratic.

Prevod, ki ga je opravila Petra Vide, je brezhiben. Navedke iz latinščine je prevedla Ksenija Geister. Knjiga je izšla v zbirki Tretji dan, ki jo ureja Matija Ogrin, opremil pa jo je Peter Ogrin. Izdala jo je založba Družina.

A.R.

Pri Mohorjevi družbi v Celju je izšla avtobiografska knjiga nekdanjega ljubljanskega župana Jožeta Strgarja z naslovom **Od vrtnarja do župana**. Knjiga ima 536 strani razmeroma drobne tiska, obogatene s številnimi fotografijami iz pisateljevega življenja in delovanja. Spremno besedo v knjigo je napisal Janez Gradišnik.

Jože Strgar se je rodil leta 1929 v Jelšah pri Leskovcu (Krško), živi pa v Ljubljani. Osnovno šolo je obiskoval v Podlogu, dne 21. januarja 1942 pa so družino izselili v Nemčijo, češ da je vas na meji med Italijo in Nemčijo. Odpeljali so jih v Herten ob Renu in pisatelja so dali na vrtnarijo Hans Voltenauer. Tu je ostal leto in pol, se zaljubil v vrtnarstvo, se vanj poglobil in poskušal že samostojno delati. Gospodar in gospodinja sta bila prijazna in sta z njim lepo ravnala, in čeprav je jedel petkrat na dan, je bil vedno lačen. Z mlajšim bratom sta skupaj delala pri tem gospodarju. Pisatelj je napredoval v konjskega hlapca in nekaj služil.

Dne 21. julija 1945 so se po vojni pripeljali domov in našli hišo na pol razbito in brez opreme. Počasi so jo uredili, toda zbolela je mati in le deloma okrevala. Proti koncu leta so bile v državi volitve, ljudje so ostali doma v veliki večini, "objavljeno pa je bilo, da smo v Krškem okraju volili za Titovo Jugoslavijo več kot devetdeset odstotno."

Zgodaj spomladi je odšel pisec za vrtnarja k Bonovim v Krško. Bilo je veliko dela in imel je težave, ker mu je manjkalo znanja. Sredi poletja se je preselil v Čateške toplice k Pirkovičevim, ki so bili med vojno glavno partizansko središče in so tudi po vojni ohranili oblast. Ker je bilo pozimi premalo dela, je odšel po novem letu 1947 v Ljubljano in postal vajenec v Mestni vrtnariji, hodil pa je tudi v obrtno šolo.

Sredi poletja 1947 je končal obrtno šolo, napravil pomočniški izpit in postal poklicni vrtnar. Julija 1948 je šel kot športnik na vsesokolski izlet v Prago. Čez leto dni je napravil sprejemni izpit in se vpisal v Srednjo kme-

tijsko šolo v Mariboru, v vrtnarski oddelek. Med počitnicami po prvem razredu jih je šest zasebno študiralo in pisec in še trije so napravili izpit čez drugi razred. Vpisal se je v tretji razred, napravil maturo in končal šolo. Poskusil je napraviti še gimnazijsko maturo, ker se s kmetijsko ni mogel vpisati na univerzo. Ni uspel, moral pa je v jeseni 1952 k vojakom. Za Veliko noč je dobil šest velikonočnih voščil, zato so ga zasmehovali in preganjali.

Po enoletni vojaški šoli se je vrnil v Mestno vrtnarijo. Tedaj je izšla njegova prva knjiga **Cvetlice lončnice**, na Radiu pa je dobil redno tedensko oddajo za strokovna predavanja. 25. marca 1955 je odpotoval v Belgijo v Arboretum Kalmthout, kamor so mu pomagali prijatelji. Pozimi so ga odpustili, ker ni bilo dela. Vrnil se je v Mestno vrtnarijo v Ljubljano in spet prosil za vizum za Anglijo. Po posredovanju ga je dobil in odšel k lordu Digbyju, 24 km zahodno od Londona. Tu je imel precej prostega časa, zato je prebiral knjige, jih prevajal in pisal članke. Gospodarji so bili sorodniki Winstona Churchilla. Imel se je zelo dobro in se veliko naučil.

Po vrnitvi v domovino je nadaljeval delo v Mestni vrtnariji, v šolskem letu 1957/58 pa se je vpisal na Biološko fakulteto ljubljanske univerze, na agronomski oddelek. Moral je pustiti delo in biti brez plače, toda študiral je resno. V redu je končal univerzo, ni pa napravil diplomskega izpita, ker je hotel napisati kaj izrednega.

Sredi poletja 1962 je nastopil službo v Arboretumu Volčji Potok. Tu ni bilo pravega reda in načrtnega dela, tudi niso vedeli, kako delo naj bi mu dali. Napisal je knjigo **Lončnice** - opis, vzgoja in uporaba. Izšle so tri slovenske in ruska izdaja. Malo pozneje je izšla knjiga **Vrtno trajnice**, zasnoval pa je tudi strokovno revijo **Naš vrt**. Posvečal se je zlasti drevesnici in vzgoji okrasnih rastlin. Imel je okrog 150 strokovnih predavanj doma in tri v tujini.

Ves čas je delal v katoliških organizacijah in pomagal ustanoviti Dru-

štvo slovenskih izobražencev, ki se je povezalo z enakim v Trstu. Pozneje je posegel tudi v politiko. Leta 1962 se je poročil v Varaždinu z inženirko tehnološke kemije Olgo. Aprila 1963 se je naselil v Ljubljani, kjer je imel stanovanje, 1972 pa sta se preselila v novo hišo v Črnučah pri Ljubljani. Imela sta že pet otrok, pozneje sta dobila še eno hčerko. Vseh šest je dovršilo univerzo in je dobilo službo, sam pa je ustanovil Parkovno vrtnarstvo in drevosničarstvo. Kupil si je nekaj zemlje in se kmalu tako razmahnil, da je moral najemati delavce. Seveda mu je državna oblast nagajala, ker niso mogli razumeti, kako mu podjetje tako dobro uspeva. Delali so mu dolge preiskave, vendar je vzdržal, ker je bil strokovnjak, da so se tudi iz tujine obračali nanj.

10. maja 1990 je bil z veliko večino izvoljen za ljubljanskega župana in na tem mestu ostal do 1. januarja 1995. Imel je veliko dela in veliko naspotovanj. Vse je natančno opisal in dodal še 56 prilog o raznih vprašanjih. Tako je Strgarjeva knjiga **Od vrtnarja do župana** ne samo odlična spominjska knjiga, ampak prava zgodovinska razprava z dokumenti za vse važne trditve in dogodke. Napisal jo je velik poštenjak, katoličan, gospodarski strokovnjak, zaveden Slovenec in dober družinski oče in mož. Pripoveduje prikupno in v kleni slovenščini. Veliko povedo tudi številne fotografije.

Martin Jevnikar

Plezališča brez meja

Založba **Sidarta** iz Ljubljane, ki jo vodita alpinista in zakonca Janez in Ines Skok, je prevzela vodilno vlogo pri izdajanju slovenske alpinistične, planinske in gorniške literature. Že nekaj zadnjih let izide pri njih kar nekaj planinskih vodnikov in večje število všečnih planinskih razglednic.

Posebnost njihovega projekta je izdajanje planinskih in plezalnih vodnikov po slovenskih pokrajinah, ki pa praviloma ne zavzemajo prevelikega območja hkrati. Zadnje njihovo delo pa sega tudi prek naših državnih meja, ne pa tudi prek naših etničnih mej. V knjigi "Plezališča brez meja" in s podnaslovom "Trst, Slovensko Pri-

morje, Istra" so predstavljena plezališča okrog Tržaškega zaliva, na slovenskem kraškem robu in v severnem delu Istre. Z večjo prepustnostjo mejnih prehodov se je obisk teh plezališč močno povečal. S tem pa so bile dane tudi možnosti za večje druženje plezalcev ne le iz vseh treh strani meje, pač pa so se domačinom pridružili tudi alpinisti iz srednjeevropskih držav, ki jim je bila s tem dana

možnost za vadbo tudi v najhladnejših mesecih v letu.

V knjigi, ki je delo in rezultat sodelovanja plezalcev vseh treh dežel, so prikazana naslednja plezališča: Sistiana, Costiera, Napoleonica in Val Rosandra (v Italiji), Osp, Mišja peč in Črni Kal (v Sloveniji) ter Istrske Toplice, Limski kanal, Dvigrad, Rovinj in Vranja Draga (na Hrvaškem). Besedilo, ki so ga napisali **Erik Švab**, **Janez Skok** in **Boris Čujič**, je objavljeno vzporedno v slovensščini in italijanščini, ob koncu knjige pa tudi v nemščini in angleščini. Prevode je oskrbela **Ines Skok**. Knjiga je opremljena s perorisbami plezališč, ki jih je pripravil alpinist in akad. slikar **Danilo Cedilnik Den**, dopolnjene pa so še z nekaterimi lepimi fotografijami Janeza Skoka in **Marka Prezlja**. Kot večino drugih izdaj pri tej založbi, je tudi to natisnila **Tiskarna Hren** iz Ljubljane.

Ciril Velkovrh

Provincia pagana

Letos je pri tržaški založbi Cultura viva izšla zanimiva antologija v italijanščini: naslov je **Provincia pagana (Poganska provinca)**. Urednik Gianni Spizzi v svoji uvodni besedi obrazloži, da je vseh deset avtorjev hotelo prispevati kamenček k zapletenemu mozaiku italijanskega Severo-vzhoda; to področje še vedno hrani v sebi dovolj energije, da brani svojo drugačnost, svojo **poganskost**, kljub vedno močnejšim poskusom poplilitve in homologacije splošnim trendom.

Nekateri avtorji so tržaškemu bralcu že znani: tako npr. Renato Ferrari, avtor **Murve Fabianijevih**, Kenka Lekovich in Pino Roveredo, ki sodelujeta z dnevnikom **Il Piccolo**, bosanski intelektualec Božidar Stanišić ter Giuliana laschi in Giuseppe O. Longo, ki sta že izdala več knjig. V knjigi pa so široki publiki tudi manj znani avtorji, npr. Gianna Pirella, Antonella Sbuclz in Gianni Spizzo. Vsi prispevki se razlikujejo po vsebini, saj v antologiji lahko preberemo thrillerje, utrinek s potovanja, spominske in meditativne zapise: antologija noče biti zbirka anekdot o italijanskem Severo-vzhodu, temveč hoče predstaviti pisanje, ki po vsebini in slogu lahko marsikaj doprinese k razvoju umetniške besede.

Kot edini Slovenec je v antologiji **Provincia pagana** prisoten Dušan Jelinčič: njegov opis nogometnih tekem med tržaškimi najstniki postane metafora za medetnične odnose v Trstu. Kljub izvirni zamisli pa je Jelinčičeva črtica morda preveč čno-belo obarvana: mladi italijanski Tržačani, ki so nestrpni do vsakršne drugačnosti (naj bo ta imela urugvajski, srbski ali slovenski predznak), so pripadniki tržaškega delavskega sloja in se v celem življenju ne dvignejo nad svoje predmestno obzorje; enega izmed njih doleti tudi samotna smrt zaradi mamil. Obratno pa slovenski Tržačani doštudirajo in postanejo zdravniki, profesorji, politiki. Vtis črnobelega se omili le na koncu, ko Jelinčič omeni prijatelja Renza, ki se uči slovenščino in zahaja na šagre s slovenskimi prijatelji.

Med pisci v antologiji **Provincia pagana** sta tudi Pino Roveredo in Giuseppe O. Longo: prvi piše v slogu navideznega turističnega vodiča, ki razkazuje Trst in mimogrede primeša

trpka spoznanja o gospodarski krizi, brezposelnosti in krizi vrednot. Prispevek Giuseppeja O. Longa pa je vredno prebrati zaradi neobičajnega sloga: stavki so lahko dolgi tudi po celo stran, ritem pa je tako hiter, da bralca ne pusti do sape. V marsičem me je Longov slog spominjal na italijanskega pisatelja Carla Emilia Gaddo.

Provincia pagana je zelo zanimiva, raznolika antologija: svetujem jo vsem, ki bi radi imeli vpogled v sodobno, nekonvencionalno ustvarjalnost.

Neva Zaghet

Imago Sloveniae - Podoba Slovenije

Ustanova Imago Sloveniae, ki jo vodi prof. Primož Lorenz, je nastala na podlagi ustanovne listine Valvasorjeve fundacije, katero so podpisali predsednik Republike Slovenije Milan Kučan, predsednik SAZU dr. France Bernik in nekdanji slovenski metropolit dr. Alojzij Šuštar. Pred dnevi je ta ustanova izdala knjigo z enakim imenom. Knjiga, ki ni le katalog, nam predstavlja Slovenijo v celoti, njene pokrajine in kraje ter najpomembnejše ustanove, kulturne prireditve in objekte ter znamenitosti, zgodovinske osebnosti ter turistične posebnosti.

Knjiga nas vabi: Dobrodošli v Sloveniji. Pričenja s sprehodom po kratki, a lepi obali. Nato se seli v notranjost Primorske, v kraljestvo vinskih trt, kjer rdijo češnje in zorijo breskve, in kjer izvira bistra hči planin. Skrivnostni je svet podzemnih jam na Notranjskem. Veličastni so pogledi na očak Triglav in Julijske Alpe ter na lepo urejene gorenjske kraje. Širša okolica Ljubljane, glavnega mesta države, sega od hrvaške meje do Kamniških Alp. Jugovzhodni del simbolizirajo vitke breze, počasen tok reke Krke in dobrovoljni ljudje Kozjanskega. Po dolini hmelja - zelenega zlata pridemo v vse kraje celjske regije. Najlepše pesmi pa so doma na Koroškem. Velik del Štajerske pokrivajo vinorodne gorice. Na severovzhodu pa so doma romantične podobe, kot iz sanj.

Zadovoljni boste odhajali v svoje domove, če se boste s to knjigo v roki sprehajali po vseh ali pa vsaj po nekaterih slovenskih pokrajinah.

Ciril Velkoverh

Deziderij Švara na razstavi v Trstu

V torek, 21. septembra, je bilo v Trstu odprtje razstave, na kateri je slikar Deziderij Švara predstavil svoje najnovejše ustvarjanje. Od zadnje razstave v Galeriji Tržaške knjigarne sta minili kaki dve leti in predvsem v pravkar minulih mesecih se je Švara vrnil k slikanju in je ustvaril dovolj slik za ponoven nastop. Na razstavi je približno petindvajset slik večjega in srednjega formata, nekaj pa je tudi manjših slik, ki si jih lahko ogledamo posebej.

Razstava nosi naslov Paysages de l'âme in že naslov sam nam pomaga razumeti smisel umetnikovega dela. Pri Švari je bila vedno poudarjena dosledna obdelava izbranega motiva ali slikarskega problema. V spominu imam razstave, ki so bile vedno po svojem bistvu enovite, zakrožene, v sebi zaključene. Potem je minilo nekaj časa in umetnik se je lotil česa novega, toda tudi tisto novo je poglobil in prelel, dokler ni iztisnil iz izbrane ideje ali teme dovolj, da je bila potešena njegova želja po popolnosti.

Spreminjali so se kraji, sredi katerih je ustvarjal, vanj so dahnilo posebna občutja, svojo svetlobo, svoje ritme... bili so časi Krasa in nato so bili časi Karibskih otokov... Kaj pa danes? S temi slikami se je Švara vrnil k sebi in k vsemu, kar se je v mnogih letih nabralo in kar je bilo treba tudi preseči.

Skoraj nerazumljivo je za druge, da je Švara našel v sebi toliko svetlega in sončnega in mehkega in prijetnega, da je z vsemi močnimi in žarnimi barvami preplaval platna in jih spremenil v čudovite pokrajine svoje duše.

Na videz so slike abstrakcije s poudarjeno dekorativnostjo in v tako branje nas nedvomno vodi pogosta raba barv, ki učinkujejo prijetno in so v bistvu dopadljive. Toda slike imajo v sebi nekaj elementov, ki so ob pozornem gledanju vznemirljivi. Mimo barv in svetlobe je tu zanimiva kompozicija, ki presega dekorativnost in nam narekuje drugačno branje.

V slikah se pojavlja temen element, kakor tujek sredi svetlih polj opozarja nase in izstopa. Včasih se razdrobljen pojavlja kot majhen madež ali komaj opazen lik, vsekakor je skoraj vedno prisoten. Vtis imaš, da je pri kompoziciji slike še nekaj skoraj obvezno poudarjeno: ob točno zarisanih barvnih likih se pojavlja čista prosojnost, ki jo slikar dosega z večkratnimi nanosi barv, kot bi bilo slikanje neke vrste brisanje, preko katerega prodiramo do neslutene svobode. Švarove slike je treba resnično brati kot nezavedno izražanje lastnih travm in hrepenenj, kot je sam nakazal v pogovoru. Slikar najbolje ve, zakaj je začutil potrebo po svetlobi in prosojnosti, kako to, da se mu oblike, ki bi lahko bile sklenjene, razbežijo po platnu in mu skoraj uhajajo na vse strani.

Verjetno bo držala ugotovitev, da se je umetnik v zadnjih letih osvobodil stroge geometričnosti, da se je nekaovo sprostil. Dodala bi še, da je ponovno odkril veselje, ki ga prinaša ustvarjanje, in da se je temu veselju prepustil. Ohranil je svojo pregovorno natančnost in do končnega izdelka je bil enako strog, kot je bil v preteklosti, toda slike je oblikoval z večjo sproščenostjo, kot bi nam hotel posredovati misel, romantično res in že kdaj v preteklosti izrečeno, da je trenutek ustvarjalne lepote dragocen in nepozaben.

Magda Jevnikar

Pravoslavci v Trstu: Grki in Srbi v zgodovini nekega mesta

Do 24. oktobra je bila v Palači Costanzi v Trstu razstava z naslovom Pravoslavci v Trstu: Grki in Srbi v zgodovini nekega mesta. Ob obsežnejši predstavitvi pravoslavja v prostorih bivše konjušnice Miramarskega gradu je bil v Palači Costanzi prikaz tržaških skupnosti grških in srbskih pravoslavcev od njihove naselitve ozi-

→

roma uradnega priznanja s strani državnih oblasti do prve svetovne vojne. Namen razstave je bil jasno izražen v vrsti predstavitvenih člankov v katalogu: gre za ovrednotenje vloge teh dveh skupnosti v sklopu splošnega mestnega gospodarskega, političnega in kulturnega življenja.

Na razstavo moramo zato gledati, upoštevajoč cilje in namene tistih, ki so razstavo organizirali in uredili. Seveda se ob obisku razstave ne morem iznebiti nekaterih nadležnih misli o tem, da je preteklost, kakršna se nam je prikazovala v Palači Costanzi, splet pretežno srečnih okoliščin, v katerih so se ljudje uspešno trudili, da bi kaj dosegli. Na razstavi so bile namreč poudarjene družine trgovcev in intelektualcev, ki so si z delom in nadarjenostjo ob ugodnih gospodarskih trendih ustvarile veliko bogastvo; še danes očitno, če se poglobimo v mestno tkivo in ugotovimo, koliko stavb in palač je nastalo po naročilu petičnih srbskih in grških družin.

Razstava je predstavljala dosežke in doprinos obeh skupnosti k skupnemu življenju v mestu v času največjega vzpona, zato je bila v bistvu enostranska ali premalo kompleksna, da bi nam nudila celovito podobo dogajanja, vseeno pa si jo je bilo vredno ogledati.

Dvorano Palače Costanzi so izkoristili do zadnjega kotička in ustvarili s pomočjo pregrade še nov razstavni prostor, v katerem so bili pod steklom manjši dragoceni predmeti in ikone. Drugače pa je bila razstava razdeljena v srbski in grški del (na levi strani prvi, na desni drugi), urejena je bila kronološko in tudi po tematskih sklopih.

Ob vstopu smo si lahko ogledali patent Marije Terezije, s katerim je leta 1751 priznala grško skupnost. Sledili so razni dokumenti, preko katerih je bilo mogoče slediti odnosom med obema skupnostima in njuni nenehni rasti in uveljavitvi. Sledili so si sklopi z naslovi: Zgodovinsko-politični obrisi in gospodarske dejavnosti; Obrednost v družini; Kultura; Izobrazba; Pokopališča obeh skupnosti; Gradnja obeh cerkev; Pravoslavna cerkev; nato je sledila podobna predstavitev Grkov s posebnim ozirom na znanstveno dejavnost. Prav na koncu je bil mestni

floris z označenimi stavbami, ki so bile ali so še last obeh skupnosti. Sredi dvorane, kot že omenjeno, je bil poseben prostor za umetniške predmete, na zunanjih stenah pa so viseli portreti pomembnih slikarjev.

Katalog na petdesetih straneh ni bil zasnovan kot vodilo po razstavi, ampak kot publikacija, ki nam je nudila koristne podatke za boljši ogled in popolnejše razumevanje dogajanja. Tekste je prispevalo šest avtorjev, knjigo pa sta uredili Fiorenza De Vecchi in Laura Oretti. Navedenih je bilo

tudi veliko število sodelavcev, ki so pripadniki srbske ali grške skupnosti. Razstavljeni dela so bila last posameznikov ali ustanov, vsega nad dvajset izposojevalcev.

Razstavo in knjigo je nedvomno dopolnil obisk obeh cerkva in sprehod mimo tridesetih označenih stavb ali palač v mestu, naj omenim vsaj nekatere: Palača Economo blizu železniške postaje, Palača Gopčević ob kanalu na Rusem mostu, Palača Carciotti na Nabrežju.

Magda Jevnikar

Slikar Robert Faganel na razstavi v Gorici

V petek, 24. septembra, je bilo v razstavnih prostorih Kulturnega centra Lojze Bratuž v Gorici odprtje likovne razstave z naslovom Goriška v delih Roberta Faganela. Umetnika je predstavil likovni kritik Jurij Paljk, ki je tudi avtor eseja v katalogu.

Robert Faganel ima zelo obsežen opus in zato je bilo nujno, da so se organizatorji odločili za eno samo temo. Ker bo Gorica kmalu praznovala tisočletnico prve omembe Gorice, so izbrali olja z mestnimi vedutami in s krajinami bližnje okolice. Nastala je tako zaokrožena razstava, ki hoče biti umetnikov poklon rojstni Gorici.

Faganel, letnik 1942, se je najprej posvetil študiju violine na tržaškem konservatoriju Tartini, prav tako v Trstu pa je sledil tečajem risanja v Muzeju Revoltella pod mentorstvom Nina Perizzija. Prvič se je predstavil javnosti leta 1962 v Gorici, nato pa je imel preko štirideset samostojnih razstav. Že od vsega začetka se je opredelil za upodabljanje stvarnega sveta in krajinarstvo, temu pa je ostal v bistvu zvest do danes. Če pomislimo na vse izzive, na vsa eksperimentiranja, zasuke in prelome, ki smo jim bili priča v zadnjih štiridesetih letih na področju likovne umetnosti, razumemo, da spada Robert Faganel med tiste umetnike, ki ustvarjajo nekako samotarsko, daleč od modnih tokov ali trendov, prav to pa jim omogoča, da se stalno poglobljajo v lastni likovni svet in privedejo svojo tehniko do zaviljivih dosežkov.

Njegov svet: to je v prvi vrsti narava v vseh letnih časih, je širok pogled na krajino in je smisel za predstavitev detajla. Osnova je zanesljiva risba, trdna kompozicija in čut za barve.

In prav v zvezi z barvami prihaja do največjih premikov, tako da se od začetnega impresionističnega vprašanja o svetlobi v sliki postopoma približuje izraznosti z ekspresionističnim nabojem. Za impresioniste je svetloba temeljno vprašanje, in ker se vsak trenutek spreminja, ker nanjo vpliva vreme, lestni čas, je za umetnika nujno, da na platnu "zaustavi" bežeči žarek, "ujame" nihajoči blesk. In tako je pred nami zimska poezija z migljajočimi snežinkami, zdaj kakor bele pikice in že v naslednjem hipu kakor bele črte.

Igra kontrastov, svetloba in tema - in že stopi umetnik korak dlje in v sliko prelje lastno dožemanje trenutka s poudarjeno izraznostjo. Podobe ljudi so temni madeži brez določljivih obrisov, brez obrazov, so le barvna gmota, ki nam ob kontrastu s svetlim nebom ustvarja občutek nečesa grozljivega - pred nami je slika, ki je zgoljen spomin na vojni čas, ko je bilo treba stati v vrsti za kruh. Barve niso več resnične, spirala svetlobe je modra, zelena, vijoličasta, poudarek ni več na vtisu, ampak na občutju.

Na odprtju razstave je bilo res veliko ljudi, kar dokazuje, da je Faganelova umetnost priljubljena, saj zna najti pot do srca. V tem je njena vrednost in odlika.

Magda Jevnikar

Lep dan kliče

Nekoč je planinske vodnike izdajala le Planinska zveza Slovenije. Danes pa poleg specializirane planinske založbe Sidarta posegajo na ta področja tudi vse druge založbe, ki dajo kaj na svoje ime. Tako je pred kratkim izšla pri založbi **Modrijan** v Ljubljani knjiga **Željka Kozinca**, novinarja, gornika in pisatelja. To delo, ki nosi naslov **Lep dan kliče**, v podnaslovu **150 izletov po Sloveniji** pove skoraj vse o njeni vsebini. To ni nikakor samo klasičen turistični vodnik, v resnici ponuja veliko več. Primerjamo ga lahko s planinskim vodnikom, saj so izbrane točke večinoma na višjih nadmorskih višinah in ob znanih planinskih poteh. V delu, kakršnega o Sloveniji še nismo imeli, je avtor združil svoja globoka doživetja in iskriiva razmišljanja ob skrbno izbranih izletih po Sloveniji. Turistično razvpitim krajem se je namenoma izognil in nas rajši popeljal v svet skritih in že skoraj pozabljenih naravnih in kulturnih zakladov naše države. V bogatem in duhovitem jeziku ter z ljubeznijo do teh čudovitih koticov Slovenije je predstavil kraje in njihovo zgodovino, ljudi in njihovo življenjsko usodo. Vse, v tej knjigi omenjene izletniške točke, so dostopne in poti do njih niso prenaporne. Avtor je poskrbel, da so opisani izleti enakomerno porazdeljeni po vsej Sloveniji in dokaj raznoliki med seboj. Besedilo je opremljeno s številnimi barvnimi fotografijami, ki lepo popestrijo zanimivo branje. Zato to knjigo toplo priporočam slovenskim zdomcem in zamejcem, kadarkoli se bodo vračali in obiskovali svojo domovino in posamezne kraje v njej.

Ciril Velkovrh

Slovenska planinska pot - Cerkev sv. Hieronima (1019 m) na Nanosu so postavili že l. 1360. V njej so dela (sv. Hieronim, sv. Ana, sv. Janez Krstnik in sv. Egidij - Tilen) akad. slikarja Tomaža Perka. Po obnovitvi l. 1990 jo je blagoslovil koprski škof Metod Pirih. Foto Ciril Velkovrh.

34. BORŠTNIKOVO SREČANJE

Na 34. Borštnikovem srečanju v Mariboru je Borštnikov prstan prejela igralka Milena Zupančič. Veliko nagrado pa so podelili predstavi Konec igre Samuela Becketta v režiji Vita Tauferja in izvedbi Primorskega dramskega gledališča.

UMRL RAVNATELJ ŽETKO

V Trstu so 4. novembra pokopali upokojenega ravnatelja Edmunda Žetka, ki je umrl v starosti 72 let. V Trstu, kjer se je rodil, je končal ekonomijo, kmalu pa se je zaposlil kot profesor na slovenskih šolah in postal ravnatelj srednje šole na Proseku, nato pri Sv. Ivanu. Udeleževal se je tudi v Sindikatu slovenske šole.

SINODA

V Zavodu sv. Stanislava v Šentvidu pri Ljubljani je bilo 4. in 5. novembra prvo zasedanje slovenske sinode, ki jo označuje geslo: Izberi življenje! Končalo se je z mašo v stolnici. Po pripravljalnem delu, ki ga je vodil odbor, katerega tajnik je dr. Ivan Štuhec, je 314 sinodalnih udeležencev razpravljalo o temeljnih dokumentih, ki jih bodo dopolnili do naslednjega zasedanja čez leto dni.

KRATKI ČASI

MARKA KRAVOSA

Tržaški pesnik in pisatelj Marko Kravos je pri Knjižni zadrugi v Ljubljani izdal leposlovno delo *Kratki časi* - Trst iz žabje perspektive. Spremembe besede je prispeval tržaški psihoanalitik Pavel Fonda. Fonda in pesnik Tone Pavček sta knjigo predstavila 4. novembra v Tržaški knjigarni, naslednjega dne pa v Katoliški knjigarni v Gorici.

PONATISI GMD

Goriška Mohorjeva družba je sporočila razveseljivo vest o ponatisih razmišljanj prof. Otmarja Črnilogarja Stati in obstati, slovenske slovnice v italijanščini dr. Antona Kacina in jezikovnega priročnika prof. Nade Pertot Pomagajmo si sami.

Prijateljice se pogovarjajo o družinskih težavah:

– Moj mož je bil hud alkoholik, a je s pitjem popolnoma prenehal!

– Za tako stvar je potrebna strašna volja...

– O, ja, saj jo tudi imam.

–o–

– To je pa zares čudovito, Angelca! Zdaj ko sva poročena, nisi nikoli za noben izlet, prej si pa kar naprej okoli frlela!

– Ja, kje sem pa prej mogla vedeti, na katerem koncu te bom našla?

–o–

– Pravijo, da na vzhodu dekleta svojega moža pred poroko nikoli ne vidijo.

– Da, na zahodu pa se to dogaja po poroki.

listnica uprave

DAROV V TISKOVNI SKLAD:

Franc Habjan, Toronto, Kanada - 89.320 lir; Janez Grum, Milwaukee, ZDA - 66.100 lir.

DAROV V SPOMIN:

V spomin na Vinka Beličiča daruje Janko Jazbec 100.000 lir za Mladiko.

V spomin na Vinka Beličiča daruje Jože Velikonja 1.729.502 lir za Mladiko.

V počastitev spomina dragega prijatelja prof. Vinka Beličiča darujeta Majda in Zlata Bartol 100.000 lir za Mladiko.

Ob svoji 90-letnici daruje Pina Španger Pertot 50.000 lir za Mladiko.

Namesto cvetja na grob rajnega prof. Vinka Beličiča daruje v sklad Mladike 100.000 lir Vinko Levstik iz Gorice.

V spomin na prof. Vinka Beličiča darujeta Zinka in Darko Cerkvenik 200.000 lir za Mladiko.

V spomin na prof. Vinka Beličiča daruje Majda Cibic 50.000 lir za Mladiko.

V spomin na prof. Vinka Beličiča daruje družina Rebula 50.000 lir za Mladiko.

V spomin na dragega očeta Vinka Beličiča daruje družina Beličič 500.000 lir za Mladiko in Društvo slovenskih izobražencev.

V spomin na prof. Vinka Beličiča darujeta Miranda in Marjan Bajc 50.000 lir za Mladiko in Društvo slovenskih izobražencev.

Vsem prisrčna hvala!

– Tone, kako je mogoče, da si tako hitro obogatel. Ali morda popravljaš avtomobile?

– Ne, samo cene.

–o–

– Prosim, eno stabilizacijsko frizuro...

– Torej, na balin!

–o–

– Kaj te v šoli najbolj veseli?

– Konec pouka.

– Ne, ne mislim samo v enem dnevu, ampak v celem šolskem letu?

– To pa so poletne počitnice.

–o–

Nace vpraša Toneta:

– Ali veš, zakaj hodi po ulicah toliko mladih in lepih deklet?

– Zato, ker smo vse grde in stare zvelikli domov.

–o–

– Z ženo sem se skregal enkrat samkrat, bilo je teden po poroki...

– Potem se nisva več videla.

–o–

– Spijem dvakrat dva deci in že imam težave z odhodom na delo. Moral se bom odvaditi...

– Piti?

– Ne, hoditi na delo.

Preveč barve zajemaš, Jože!

Škot ženi, ki se s sinom odpravila v mesto:

– Ker je v mestu veliko izložb, ne pozabi fantu sneti očal!

–o–

Šofer je na vasi povozil kokoš, pa jo je nesel v najbližjo hišo. Vprašal je Jožka, ki je bil sam doma:

– Ali je to vaša kura?

– Ne, ni. Mi nimamo takih ploščatih kur.

Dragi moj Čuk,

oprosti mi, da se Ti že dolgo nisem oglasila; zavržno sem namreč upala, da bo povsod zavel tisti duh enotnosti, ki preveva že vso Evropo... no ja, recimo Evropsko unijo... morda slovenski narod... ali vsaj, kar je še Slovencev tam pod Obeliskom... zdi se pa, da so ga Furlani vsega vsrkali, tako da ga za Slovence ni nič ostalo. Sicer se Bojan Brezigar ne bi zaskrbljeno spraševal, kaj ima manjšina v tem trenutku povedati, in, ali bo sposobna nastopiti enotno. Vprašanje je bilo že neštetokrat postavljeno, tako da bi bil že skrajni čas za pameten odgovor in sicer ne z besedami, temveč z dejanji!

No, vsaj vesela je novica o prijetni novosti v tržaški politiki. Kaj se Ti ne zdi novost, da je Slovenec bil izvoljen za tajnika tržaške Ljudske stranke? Ah, tako, meniš, da ni prvi Slovenec na vidnem mestu v kaki italijanski stranki. Prav imaš. Prijetna pa je! Tudi ne? Zakaj pa? Morda zato, ker bo še več Slovencev utonilo v brezobrazni gmoti komponent, namesto da bi enotno volili slovensko stranko? Kaj da bi od tega imeli? Lahko bi se z njo istovetili, se v njej spoznali, se preko nje uveljavili kot subjekti. Pomisli, kako bi bilo, ko bi se Ti ali jaz namesto z uharicami in drugimi skovirji družila z jastrebi, volkovi ali medvedi. Prej ali slej bi bilo po nas! Naj jim odpusti kdo drugi, če se ne zavedajo, kaj delajo, jaz ne morem.

Simbolno dejanje pa je, ta izvolitev... torej brez vsake praktične vrednosti. Ah, ne, oprosti, saj se Sandor Tence proti koncu svojega nedeljskega komentarja sam popravi, češ da ne gre ocenjevati te izvolitve kot simbolno dejanje... torej 'minus quam', še manj kot nič.

V čem obstaja torej ta prijetna novost? Morda v tem, da je dovoljeno uganjati neslane prvoaprilske šale, ko se meni zaradi novembrskega mraza in prvega letošnjega snega napihuje perje?

Naj tudi Tebe perje obvaruje pred najhujšim!

Tvoja Sovica